

”Tää on ollu niinku toinen koti”

Kankaan päiväkodin lasten vanhempien ja työntekijöiden
kokemuksia sisarusryhmästä

Tiina Halonen
Laura Pulkka

Opinnäytetyö

Koulutusala Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Tiina Halonen, Laura Pulkka	
Työn nimi "Tää on ollu niinku toinen koti" – Kankaan päiväkodin lasten vanhempien ja työntekijöiden kokemuksia sisarusryhmästä	
Päiväys	9.12.2011
Sivumäärä/Liitteet	46/4
Ohjaaja(t) Kristiina Kukkonen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Kankaan päiväkot, Iisalmen kaupunki	
<p>Tiivistelmä</p> <p>Opinnäytetyön aiheena on Kankaan päiväkodin sisarusryhmä, jota tutkitaan lasten vanhempien ja työntekijöiden kokemusten pohjalta. Työssä selvitetään, millainen vaikutus päiväkodin sisarusryhmällä on lapsen kehitykseen ja sisarusten väliseen suhteeseen vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden näkökulmasta. Lisäksi tutkitaan, millaisia hyötyjä ja haittoja sisarusryhmässä on. Haastattelusta saadut vastaukset ovat vanhempien ja työntekijöiden subjektiivisia näkemyksiä aiheesta.</p> <p>Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksessa viitekehystenä on lapsen sosiaalinen, emotionaalinen ja kognitiivinen kehitys sisarussuhteessa. Työssä tarkastellaan kuinka sisarussuhde ja sisarusryhmä vaikuttavat näihin osa-alueisiin. Tutkimusaineisto kerättiin teema-haastattelulla. Haastatteluihin osallistui neljä vanhempaa ja kolme työntekijää. Vanhemmille järjestettiin yksilöhaastattelut ja työntekijöille ryhmähaastattelu. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä, jonka jälkeen tulokset koottiin ja tämän pohjalta laadittiin raportti.</p> <p>Sisarussuhde on merkittävä osa lapsen elämää ja tämän vuoksi, se tulee ottaa huomioon myös varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksesta nousi esille, että vanhemmat olivat tyytyväisiä sisarusryhmään. Vanhemmat pitivät positiivisena sisarusryhmän vaikutusta sisarusten välisiin suhteisiin sekä sen tuomia etuja lapsen kehityksessä. Henkilökunnan kanssa käydyssä keskustelusta tuli esille se, ettei päiväkodin omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa ole toimintaa huomioitu erityisesti sisarusryhmän kannalta. Tutkimus auttaa päiväkotia huomioimaan ja hyödyntämään työssään paremmin sisarusryhmän tuomat edut ja erityispiirteet.</p>	
Avainsanat sisarusryhmä, sisarussuhde, sosiaalinen kehitys, emotionaalinen kehitys, kognitiivinen kehitys	

Field of Study Social Services, Health and Sports			
Degree Programme Degree Programme in Social Services			
Author(s) Tiina Halonen, Laura Pulkka			
Title of Thesis "This has been like an another home" – Parents' and employees' experiences of sibling group of day care center of Kangas			
Date	9.12.2011	Pages/Appendices	46/4
Supervisor(s) Kristiina Kukkonen			
Client Organisation/Partners Kangas Day Care Center, City of Iisalmi			
<p>Abstract</p> <p>The subject of this thesis is parents' and employees' experiences of sibling group in day care center of Kangas. The goal was to research what kind of effect the sibling group has on children's development and siblings' relationships. The focus was on the parents' and the employees' subjective view. There was also researched what kind of benefits and barriers the sibling group has.</p> <p>The research was qualitative. Context of the research was children's social, emotional and cognitive development in sibling relationship. It was examined how siblinghood affects these sectors. The material of the research has been collected by theme-based interviews. Four parents and three employees were interviewed. Individual interviews were arranged for the parents and the employees' had a group interview. The resulting material was analyzed by using content analysis. After that the results were collected and the report was wroted.</p> <p>Being a sibling is a remarkable part of a child's life. Because of that siblinghood should be noticed also in early childhood education. It came out from our research that parents were pleased with the sibling group and its effects on relationships between siblings. The parents were also happy with benefits of children's development. In the early childhood education plan of the day care center sibling group's special needs has not been noticed. The research will help the employees of the day care center to pay more attention to this and take advantage of the benefits and the specialty of the sibling group.</p>			
Keywords sibling group, siblinghood, social development, emotional development, cognitive development			

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	8
2	SISARUSSUHDE	9
2.1	Iän ja kehitystason merkitys	10
2.2	Roolit sisarussuhteissa.....	10
3	LAPSEN KEHITYS SISARUSSUHTEESSA	12
3.1	Sosiaalinen kehitys	12
3.2	Emotionaalinen kehitys	14
3.3	Kognitiivinen kehitys.....	15
4	TOIMEKSIANTAJA	18
4.1	Kankaan päiväkoti.....	18
4.2	Sisarusryhmä.....	18
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	20
5.1	Tutkimusmenetelmä.....	20
5.2	Tutkimustehtävä ja tutkimuksen kulku	20
5.3	Tutkimusaineiston kerääminen	22
5.4	Aineiston analysointi.....	24
6	TUTKIMUSTULOKSET	26
6.1	Sisarussuhde ja sen moninaiset roolit.....	26
6.2	Sosiaalisesti taitava lapsi.....	28
6.3	Tunteiden tunnistaminen ja avoin ilmaisu.....	30
6.4	Mallioppiminen kognitiivisessa kehityksessä	31
6.5	Päiväkotiympäristö ja työntekijät	32
6.6	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	34
7	JOHTOPÄÄTÖKSET	38
8	POHDINTA.....	41

LIITTEET

Liite 1 Tutkimuslupa

Liite 2 Kirje vanhemmille

Liite 3 Teemahaastattelurunko vanhemmille

Liite 4 Teemahaastattelurunko työntekijöille

1 JOHDANTO

Sisaruus on yksi elämän pisimmistä ja läheisimmistä ihmissuhteista ja on lapsen elämän tärkein ihmissuhde heti vanhemman ja lapsen välisen kiintymyssuhteen jälkeen. Sisarusten merkitys on tiedostettu jo kauan aikaa sitten, mikä näkyy esimerkiksi raamatunkertomuksissa ja erilaisissa kansantarinoissa. Ystävät tulevat ja menevät, mutta sisarussuhde säilyy iäti, olivat välit sitten läheiset ja lämpimät tai kylmät ja etäiset. Verrattuna lasten ja vanhempien väliseen suhteeseen, jossa vanhemmilla on selkeä auktoriteetti ja päätösvalta, sisarusten välinen vertaissuhde on sinällään tasa-arvoinen. Aiheeseen tulisi kiinnittää enemmän huomiota myös varhaiskasvatuksessa. Sisaruutta ja varsinkaan sisarusryhmiä ei ole tutkittu paljoa, joten tiedon lisäämiselle on tällä hetkellä tarvetta.

Vuoden 2010 lopussa 0–6 -vuotiaita iisalmelaisia oli 1 529 ja perheitä oli yli 6 000 (Valtiovarainministeriö 2010; Tilastokeskus). Iisalmessa käydään vilkasta keskustelua päivähoiton järjestämisestä. Päivähoitopaikkoja tarvitaan lisää ja uusia tiloja päivähoiton järjestämiselle etsitään koko ajan. Keskustelua käydään myös siitä, millaisia hoitopaikkoja Iisalmessa kaivataan. Toteutamme opinnäytetyömme yhteistyössä Kankaan päiväkodin kanssa. Työmme tarkoituksena on selvittää haastattelemalla, millaisia hyötyjä vanhemmat ja päiväkodin työntekijät näkevät sisarusryhmän toiminnassa. Miten sisarusryhmä edistää lapsen kehitystä? Tutkimuksemme viitekehyksenä on lapsen sosiaalinen, emotionaalinen ja kognitiivinen kehitys sisarussuhteessa. Tarkastelemme, kuinka sisarusryhmä vaikuttaa näihin osa-alueisiin.

Tutkimuksessamme selvitettiin, millaisia kokemuksia vanhemmilla ja työntekijöillä on sisarusryhmän toiminnasta ja sen vaikutuksesta sisarussuhteeseen sekä lapsen kehitykseen. Käydessämme keskustelua henkilökunnan kanssa ennen tutkimuksen aloittamista, tuli esille se, ettei esimerkiksi päiväkodin omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa ole toimintaa huomioitu erityisesti sisarusryhmän kannalta. Tutkimuksemme tuo näkyväksi vanhempien kokemukset sisarusryhmästä sekä sisarusryhmän merkityksen. Opinnäytetyömme auttaa päiväkotia huomioimaan ja hyödyntämään työssään paremmin sisarusryhmän tuomat edut ja erityispiirteet. Tutkimuksestamme on hyötyä myös Iisalmen kaupungin päivähoidolle suunniteltaessa päivähoiton järjestämismuotoja. Keskeisiä käsitteitä työssämme ovat sisarusryhmä, sisarussuhde, emotionaalinen kehitys, sosiaalinen kehitys ja kognitiivinen kehitys.

2 SISARUSSUHDE

Sisaruksia ovat saman perheen lapset. Biologisista sisaruksista puhuttaessa lapsilla on samat vanhemmat. Sisaruksia, joilla toinen vanhemmista on yhteinen, kutsutaan sisarpuoliksi. Sisaruuden määritelmä ei kuitenkaan ole yksiselitteinen avioerojen, uusperheiden sekä sisarusten suurten ikäerojen vuoksi. Se, asuvatko lapset samassa taloudessa, vaikuttaa suuresti siihen, miten sisaruus koetaan ja kenet lapsi kokee sisarukseksi. Esimerkiksi uusperheessä lapset, jotka eivät ole biologisesti sukua toisillensa, voivat silti kokea toisensa sisaruksiksi, kun taas avioeron vuoksi eronneet sisarukset voivat tuntea toisensa kaukaisiksi. (Schönbeck 2008, 36–40; Whitney 1999, 8.)

Lasten keskimääräinen määrä vaihtelee eri kulttuureissa, esimerkiksi useissa Afrikan maissa lapsia naista kohden on yli kuusi. Suomessa keskimääräinen lapsimäärä naista kohden on uusimpien tilastojen mukaan 1,8, mikä on hieman enemmän kuin Euroopassa keskimäärin. Iisalmessa 0–14 -vuotiaita lapsia oli vuoden 2010 lopussa noin 3 400 ja perheitä 6 137 (Tilastokeskus). Useimmilla suomalaisilla lapsilla on siis sisarus tai sisaruksia. Yleisimpiä Suomessa ovat perheet, joissa on kaksi lasta. (Mannerheimin lastensuojeluliiton hyvinvointiohjelma 2008; Schönbeck 2008, 41.) Tässä opinnäytetyössä haastateltavien vanhempien lapset, jotka olivat sisarusryhmässä tutkimuksen toteutuksen aikana, ovat biologisia sisaruksia. Haastateltavien vanhempien perheissä oli kaiken kaikkiaan 2–3 lasta.

Tutkimuksessamme huomio kiinnittyy sisarusparien keskinäiseen sisarussuhteeseen ja sen vaikutuksiin, mutta yleensä lapsen kehitystä tarkasteltaessa on otettava huomioon myös muunlaiset perhemallit. Perheen ainoalla lapsella ei ole mahdollisuutta harjoitella vuorovaikutus- tai muita taitoja sisaruksensa kanssa, mutta hän voi harjoitella näitä taitoja muiden lasten kanssa esimerkiksi päivähoitossa. Perheitä, joissa lapsia on enemmän kuin kolme, pidetään nykyään suurina perheinä. Suuressa perheessä kasvaminen vaikuttaa merkittävästi lapsen sosiaalistumiseen. Perhe itsessään on lapsen oppimisympäristö, jossa lapsi oppii, että elämässä on kohdattava myös vastoinkäymisiä. Lapsi oppii ymmärtämään, että maailmassa on muitakin ihmisiä, joilla on samat oikeudet kuin hänellä. Lapsi oppii ottamaan ja antamaan sekä kontrolloimaan tunteitaan sekä ajattelemaan ”minän” sijasta ”me”. Suuressa perheessä sisarusten välillä vallitsee useita yksittäisiä sisarussuhteita, eli kahden sisaruksen välillä on aina yksilöllinen ja ainutlaatuinen suhde. (Dunn 1986, 75.)

2.1 Iän ja kehitystason merkitys

Sisarusten välisellä ikäerolla on merkitystä lasten keskinäiseen suhteeseen. Jos sisaruksilla on enemmän kuin kuusi vuotta ikäeroa, he eivät ole toistensa kanssa niin paljon tekemisissä, jolloin voidaan käytännössä ajatella, että he kasvavat perheessä ”ainoina lapsina”. Jos ikäero on suuri, sisarusten välille ei voi muodostua ikätason mukaista vertaissuhdetta ja vanhempi sisarus saattaa toimia niin sanotussa vanhemman roolissa. Ikäeron ollessa pieni sisarukset ovat mahdollisesti enemmän tekemisissä toistensa kanssa ja heidän on helpompi samaistua toisiinsa. Lisäksi sisarusten on helppo oppia toisiltaan. (Parker & Stimpson 2002, 13; Schönbeck 2008, 21.) Tässä opinnäytetyössä sisarusten ikäero oli 2–4 vuotta.

Sisarussuhteet ovat koko ajan muutosten kohteina lasten siirtyessä kehitysvaiheesta toiseen (Ollonqvist & Saranpää 2001, 7). Näitä muutoksia voi olla vaikea ymmärtää, jos jätetään huomiotta muutoin lapsen kehitys. Esimerkiksi nuoremman sisaruksen tullessa 3–4 vuoden ikään, hän kykenee muodostamaan vuorovaikutussuhteita aivan uudella tasolla, koska puhe ja kognitiiviset taidot ovat kehittyneet suurilla harppauksilla eteenpäin. Isompi sisarus on tällöin apuna antamalla esimerkkiä ja olemalla itse vuorovaikutuksessa sisaruksensa kanssa. (Höglander-Tamminen 2001, 8.) Sisarukset ottavat toisiltaan mallia ja ovat esimerkkeinä toisilleen. Heidän vuorovaikutuksessaan on vahva emotionaalinen side ja heidän arvomaailmansa näkyy heidän käyttäytymisessään. Jo alle kaksivuotiaalla sisaruksella on tärkeä vaikutus vanhempaan sisarukseen. Saman perheen lapsilla voi kuitenkin olla hyvin toisistaan eroavat subjektiiviset kokemukset, vaikka he ovat eläneet samaa arkea ja lapsuutta. (Dunn 1986, 28.)

2.2 Roolit sisarussuhteissa

Sisarussuhteessa sisarusten välillä on monenlaisia rooleja. Roolit ovat tiettyihin tilanteisiin liittyviä opittuja käyttäytymismalleja. Sisarusten välisiin rooleihin vaikuttavat sosiobiologiset tekijät, muun muassa sisarusten syntymäjärjestys, ikäero, sukupuoli ja vanhempien toiminta. Ikäero ja sen kautta tuleva sisarusten välinen valta-asema vaikuttaa siihen, ovatko sisarusten roolit tasa-arvoisia vai onko vanhempi sisarus aina

opettajan tai huolehtijan roolissa. Mitä isompi ikäero, sitä selvempi on valta-asema. (Ollonqvist & Saranpää 2001, 7–11; Ruuska 1998, 17–21.)

Vanhempien toiminta ja vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde vaikuttavat sisarusten välisiin rooleihin monella tapaa. Jos vanhempi on etäinen tai ei vastaa lapsen tarpeisiin tyydyttävästi, saattaa vanhin sisarus ottaa vanhemman roolin nuorempia sisarusia kohtaan. Myös vanhempi, joka puuttuu liikaa sisarusten välisiin ristiriitatilanteisiin, eikä anna lasten itse selvittää ongelmiaan, estää sisarussuhteen roolien kehityksen. Vanhemmat myös saattavat tiedostamattaan ohjata lapsia tietynlaisiin rooleihin, esimerkiksi sukupuolen perusteella, jolloin huolehtijan rooli menee usein vanhimmalle siskolle. Siskosten välisen suhteen koetaan olevan läheinen, kun taas veljesten välistä suhdetta leimaa usein kilpailu. Samaa sukupuolta olevat sisarukset kilpailevat keskenään enemmän kuin eri sukupuolta olevat. Mahdollinen erityislapsi tai yhden sisaruksen pitkäaikaissairaus muuttaa usein sisarusten rooleja. Sisarussuhde on muutenkin jatkuvan muutoksen kohteena, joka vaikuttaa myös rooleihin ja niiden muutoksiin (Ollonqvist & Saranpää 2001, 7–11; Ruuska 1998, 17–21.)

Tyypillisiä sisarussuhteissa ilmeneviä rooleja ovat muun muassa opettajan, ohjaajan, auttajan, huolehtijan, hoivanantajan ja kilpailijan roolit. Lapsena opitut ja omaksutut roolit jäävät usein vaikuttamaan pitkälle aikuisuuteen ja vielä aikuisina sisarukset saattavat toimia keskenään lapsuuden roolien mukaisesti. Usein esikoinen, joka on saanut elää vanhempiansa ainoana lapsena, joutuu kasvamaan nopeasti ”isoksi” kun perheeseen syntyy toinen lapsi. Vanhemmat saattavat odottaa pieneltäkin lapselta kypsää käytöstä ja vastuun kantamista uudessa tilanteessa. Esikoinen saattaa kokea nuoremmat sisarukset kilpailijoina. Kuopus puolestaan on aina ”perheen pienin”, jonka puolesta saatetaan tehdä asioita ja jota kohdellaan lapsena, olipa hän sitten minkä ikäinen tahansa. Keskimmäisen rooli perheessä on monimutkaisempi. Häneen ei kohdistu samanlaisia odotuksia kuin esikoiseen, eikä häntä kohdella kuten nuorinta. Keskimmäinen joutuukin hakemaan omaa paikkaa ja rooliaan sisarusparvessa ja tasapainoilemaan kahden roolin välillä. Keskimmäiset lapset saattavat hakea huomiota enemmän kuin muut. Nämä syntymäjärjestyksen perusteella tulevat stereotyyppit vaikuttavat usein siihen, millaisia rooleja lapsi ottaa suhteessa sisaruksiinsa. (Kaulio 2008, Ollonqvist & Saranpää 2001 7–9.)

3 LAPSEN KEHITYS SISARUSSUHTEESSA

Sisarussuhde on yleisesti elämän pisin ihmissuhde ja se on lapselle turvallinen ja luonnollinen ympäristö opetella uusia taitoja (Whitney 1999, 9). Vanhempien lisäksi sisarukset ovat osa lapsen jokapäiväistä elämää ja tämän vuoksi sisarussuhteella on suuri merkitys lapsen kehitykselle. Sisarussuhteessa lapsi esimerkiksi harjoittelee, peilaa sekä mallintaa toimintaansa suhteessa sisarukseensa. Lapsi opettelee sosiaalisia taitojaan sisaruksensa kanssa ennen kuin lähtee laajentamaan sosiaalista verkostoaan perheen ulkopuolelle. Sisarussuhteessa lapsen on turvallista kokea ja harjoitella erilaisia tunteita, sillä sisarussuhde on pysyvä ja siihen sisältyy luonnostaan hyvin monenlaisia tunteita. Lapsen kognitiivinen kehitys etenee päiväkotiyksikössä suurin harppauksin. Varsinkin mallioppimisen merkitys korostuu sisaruudessa ja sisarusryhmässä. Seuraavassa näitä kehitysosa-alueita käsitellään tarkemmin omissa luvuissaan sisarussuhteen ja sisarusryhmän näkökulmista. (Oppimisenäkemykset.)

3.1 Sosiaalinen kehitys

Kankaan päiväkodin sisarusryhmässä toiminta perustuu päiväkodin omaan, kaupungin yleiseen sekä valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. ”Lapsi uskaltaa yrittää ja oppii sosiaalisia taitoja.” Näin on kirjattu Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (2005, 15). Sosiaalisesti taitava lapsi osaa ratkaista ongelmia ja saavuttaa päämääriään niin, että seuraamukset sosiaalisissa tilanteissa ovat positiivisia. Taito edellyttää lapselta toisten tunteiden havainnointia sekä oman toiminnan seuraamusten ennakoimista ja arviointia, jota kutsutaan empatiakyvyksi. Sosiaalisesti taitava lapsi osaa myös ilmaista omia tunteitaan tilanteeseen sopivalla tavalla. (Nurmi ym. 2010, 54.)

Psykologi Lev Vygotskin mukaan kaikki inhimillinen toiminta on sosiaalista. Päiväkotiympäristössä lapset harjoittelevat leikin ja muun toiminnan lomassa sosiaalisia taitoja ryhmän lasten ja aikuisten kanssa. Myös sisarussuhteessa näitä taitoja harjoitellaan. Sosiaaliset normit ohjaavat kaikkea toimintaa. Sosiaalisia taitoja ovat muun muassa vuorottelutaidot, kyky tehdä kompromisseja sekä tunteiden sopivanlainen ilmaisu. Päiväkotiyksikössä lapset yleensä alkavat solmia ensimmäisiä kodin ulkopuolisia ystävyyssuhteita. Sisarukset ovat tässä vaiheessa edelleen tärkeä osa lapsen läheisiä ihmissuhteita. (Luttinen 2006, 9.)

Vanhempi sisarus voi edistää nuoremman sisaruksen taitoja ja osaamista, esimerkiksi nuorempi sisarus voi oppia lukemaan nopeammin vanhemman sisaruksen sosiaalisella tuella. Vygotskin käsitteellä ”lähikehityksen vyöhyke” tarkoitetaan tilaa, jossa oppiminen on samanaikaisesti kahdella eri tasolla. Ensimmäisellä tasolla oppija kykenee opittuun asiaan itsenäisesti ilman apua. Toisella tasolla oppija kykenee asiaan ohjaajan tai edistyneemmän vertaisen, kuten vanhemman sisaruksen, sosiaalisella tuella. Näiden kahden tason välistä tilaa kutsutaan lähikehityksen vyöhykkeeksi, jossa oppijan on mahdollista oppia kyseinen asia itsenäisesti ja johon opetus pitäisi suunnata. Sisarusryhmässä ohjaajana voi toimia työntekijä tai vanhempi ja kehittyneempi lapsi. Vanhempien lasten mallin avulla nuoremmat lapset voivat oppia asioita nopeammin. (Lähikehityksen vyöhykkeen historiaa.)

Sisarussuhde sekä päiväkotiympäristö antavat lapselle hyvän ja turvallisen ympäristön harjoitella vuorovaikutukseen liittyviä taitoja. Kehityspsykologi Jean Piaget’n mukaan ihminen pyrkii aina sopeutumaan ympäristöönsä. Tämä on geneettisesti toimiva ja periytyvä mekanismi. Ollessaan vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, lapsi kokoaa omaa ymmärrystään maailmasta. Lapsi on ”itsenäinen tutkija”, joka oppii toiminnan kautta siitä koituvat seuraukset. Lapsella on tarve sopeutua osaksi sisarusryhmää, jolloin hän ottaa luonnostaan mallia muilta ryhmän jäseniltä. Piaget’n mukaan erityisesti lapsen moraalit kehittyvät toiminnassa toisten lasten kanssa lapsen saadessa vastakaikua. Aikuisten merkitys tällaiselle kehitykselle on Piaget’n mielestä vähäinen, sillä ”auktoriteetit” tuovat oman ajattelutapansa lapsen maailmaan ehkäisten näin lasten normaalia kehitystä. Sisarusryhmä tarjoaa lapselle paljon eri-ikäisiä ja eri kehitystasolla olevia ”malleja”. (Karila, Kinon & Virtanen 2001, 159–162.)

Sosiaaliset taidot kehittyvät erityisesti päiväkotiyässä, kolmen ja kuuden ikävuoden välillä. Tällöin kielellinen ilmaisu vahvistuu ja ympäristön tapahtumien havainnointi kehittyä. Tämä mahdollistaa sen, että lapsi kykenee aivan uudenlaiseen vuorovaikutukseen. Muutoksen huomaa hyvin päiväkodissa muun muassa mielikuvitusleikeissä, joita lapset leikkivät tässä iässä innokkaasti toisten lasten kanssa. Kun lapsi lähestyy esikouluikää, hän kykenee jo vastavuoroiseen kanssakäymiseen. Käytännössä lapsi pystyy muun muassa ottamaan huomioon toisten lasten mielipiteitä, odottamaan vuoroaan, jakamaan leluja toisten kanssa ja muuttamaan omaa käyttäytymistään pyydettyyn suuntaan. Sosiaalisten taitojen tasoa voidaan havainnoida seuraamalla sitä, miten lapsi pyrkii leikkiin mukaan toisten kanssa. Sosiaalisesti taitava lapsi osaa tark-

kailla muiden käyttäytymistä ja eleitä, jonka kautta hän sovittaa oman toimintansa tilanteeseen sopivaksi. (Nurmi ym. 2010, 54–55.)

3.2 Emotionaalinen kehitys

Pitkään uskottiin, etteivät alle kouluikäiset lapset kykene ymmärtämään toisten ihmismielen olemassaoloa. Heidän luultiin uskovan, että muut ihmiset jakavat saman tunne- ja ajatusmaailman kuin heillä itsellään on. Vasta 1900-luvun loppupuolella toteutetuissa tutkimuksissa tämä väite saatiin kumotuksi. Judy Dunn toteutti tutkimusryhmänsä kanssa useita sisarustutkimuksia, joissa huomattiin, että lapsen saadessa olla hänelle läheisten ja tärkeiden ihmisten seurassa heidän tunteiden ”lukutaidot” tulivat esille aivan uudessa valossa. Lapsi kykenee ymmärtämään toisten ihmisten eriävien tunteiden ja ajatusten olemassaolon. Tämä asia voitiin selvittää tutkimalla sisarusten välistä vuorovaikutusta heille tutussa ja luonnollisessa ympäristössä, jolla on lapsille tunnemerkitystä. Aiemmat tutkimukset lapsen mielestä oli toteutettu laboratorio-olosuhteissa, joka on lapselle täysin vieras ympäristö toimia. Sisarusten välisestä tunnesidettä tutkimalla on myös saatu selvitettyksi lapsen kognitiivista kehitystä syvemmin. (Apter 2007, 77–78.)

Sisaruksen kanssa vietetään varhaislapsuudessa hyvin paljon aikaa, mahdollisesti enemmän kuin kenenkään muun kanssa. Tämän vuoksi ennen kouluikää lapsen tärkeimpiä ihmissuhteita ovat vanhempien lisäksi sisarussuhteet. Sisaruksen kanssa harjoitellaan sosiaaliin taitoihin vahvasti kuuluvaa tunteiden kokemista ja säätelyä, sillä lapsi kohtaa monia tunteita usein ensimmäisen kerran juuri sisarussuhteessa. Esimerkiksi vuorottelu ja jakaminen sisarusten kesken opettavat tasapuolisuutta ja muiden huomioon ottamista. (Parker & Stimpson 2002, 13.)

Sisarussuhteeseen kuuluu monenlaisia tunteita ja vaikka sisarukset ovat leikki-ikässä läheisiä toisilleen, kuuluu suhteeseen myös vihaa ja kateutta. Tunteet ja niiden kokeminen kuuluvat olennaisena osana elämään ja rikastuttavat sitä. Ihmiset eivät selviydy ilman lämmintä, luotettavaa kiintymystä toista ihmistä kohtaan. Tällaisen kiintymyksen puute pienillä lapsilla voi johtaa muun muassa mielenterveysongelmiin (Bank & Kahn 1997, 27). Vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa tunteilla on tärkeä rooli, sillä tunteet yhdistävät ihmisiä ja pitävät yhteisöjä koossa. Lapsilla tunteiden ilmaisu sekä niiden tulkinta kehittyvät asteittain käsi kädessä muun kehityksen kanssa. Leikki-ikä on merkityksellinen, koska muun kehityksen ollessa nopeaa myös emotionaalinen kehitys on vauhdikasta. Emotionaalinen kehitys on kuitenkin yksilöllistä ja erot samanikäisillä lapsilla voivat olla suuria. Erityisesti kielen kehityksellä on suuri

merkitys lapsen emotionaalisessa kehityksessä, sillä se auttaa tuomaan tunteita julki sanallisin keinoin. (Nurmi ym. 2010, 104–106.)

Sisarussuhteessa lapsi oppii ja sisäistää tunteiden säätelymalleja ja tätä myötä lapsen itsetuntemus lisääntyy. Emotionaalisen kehityksen tärkeä osa-alue on tunteiden säätely, joka on yksi varhaislapsuuden kehitystehtävistä. Tunteiden säätely ei tarkoita tunteiden tukahduttamista, vaan niiden käsittelyä mielen tasapainon ja toimintakyvyn säilyttämiseksi. Tämä on jatkuva prosessi, joka ei pääty lapsuuteen, vaan taitoa voi kehittää läpi elämän. Temperamentilla, kasvatuksella, tilannetekijöillä sekä henkisellä kypsyydellä on vaikutusta tunteiden säätelyyn. (Mäntymaa, Luoma, Puura & Tamminen 2003; Nurmi ym. 2010, 106–108.)

3.3 Kognitiivinen kehitys

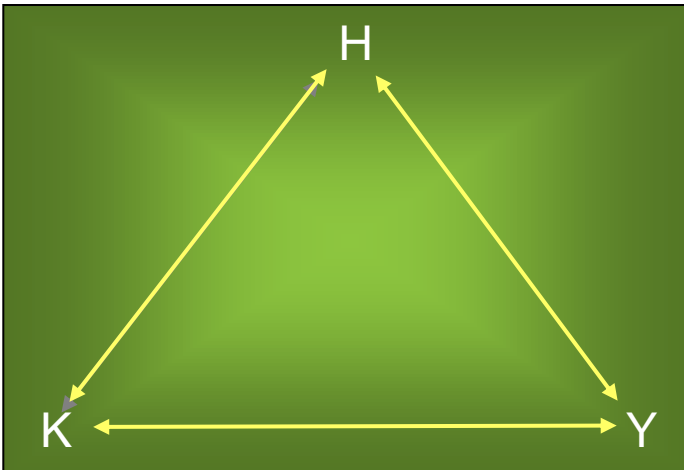
Lapsen kognitiivisella kehityksellä tarkoitetaan tiedon käsittelyyn, sen vastaanottamiseen ja varastoitumiseen liittyviä asioita (Saamiahho 2005). Kognitiivista oppimista tapahtuu arkipäivän elämässä, luonnollisissa tilanteissa. Sisarussuhteessa lapsi kohtaa ristiriitoja ja ongelmia, joita hän pyrkii ratkaisemaan hankkimalla ympäristöstään uutta tietoa (assimilaatio) tai järjestämällä uuteen muotoon jo opittua tietoa (akkommodaatio). Tällöin lapselle kehittyy uusia sisäisiä malleja ja rakenteita, skeemoja, joita hän hyödyntää tulevilla sosiaalisissa tilanteissa. Kognitiivisen oppimiskäsityksen mukaan aiemmin opittu tieto on ratkaisevaa uuden tiedon omaksumisen kannalta. (Pylkkä.)

Lapsen lähestyessä esikouluikää hänen ajatteluunsa tulee enemmän joustavuutta. Sen sijaan, että lapsi kykenisi ajattelemaan vain hänen välittömässä läheisyydessään tapahtuvia asioita, hän voikin irtaantua näistä aistihavainnoista. Lapsi voi ennustaa tulevia tapahtumia, sillä hän alkaa tiedostaa tiettyjen asioiden pysyvyyden. Esimerkiksi esineiden määrä, tilavuus ja koko pysyvät samana, vaikka näiden ulkoiset ominaisuudet voivat muuttuakin. Tämän ansiosta ongelmanratkaisutilanteissa lapsi kykenee pohtimaan ja vertailemaan erilaisia vaihtoehtoja. (Nurmi ym. 2010, 81.)

Sisarussuhde on lapsen kognitiivisen kehityksen kannalta hyvä oppimisympäristö, sillä lapsen tunneside sisarukseensa on lujempi kuin muihin lapsiin. Kun vuorovaikutussuhde on lapselle merkityksellinen, hänen motivaationsa oppimiseen on vankempi, vaikka lapsi ei tätä itse tiedostakaan. Lähtökohtana lapsen oppimiselle ovat arkielämän ongelmat ja kysymykset, joihin lapsi etsii ratkaisuja lähiympäristöstään. Lapsi on oppimisprosessissaan aktiivinen tekijä. Kognitiivisessa oppimisessä tärkeässä

roolissa on lapsen lisäksi opettaja eli tässä tapauksessa vanhempi sisarus, jonka tuella nuorempi peilaa toimintaansa ja oppii uusia ratkaisumalleja. (Oppimisenäkemykset.)

Lapsen oppimiseen vaikuttavat ympäristön lisäksi hänen oma ajatusmaailmansa ja käyttäytymisensä. Psykologi Albert Banduran sosiaalis-kognitiivinen teoria pohjautuu suysuhdemalliin, joka kuvaa hyvin näiden tekijöiden välistä vaikutusta toisiinsa. Kognitiivinen teoria sisältää näkemyksen ”kolmitahoisesta vastavuoroisesta determinismistä” (kuvio 1). Tämä tarkoittaa, että yksilön käyttäytyminen, hänen sisäiset ominaisuutensa ja ympäristön vaikutukset ovat kaksisuuntaisessa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. (Bandura 1997, 13–15.)

KUVIO 1. Kolmitahoinen vastavuoroinen determinismi, K – käyttäytyminen, H – henkilökohtaiset ominaisuudet ja Y- ympäristö

Kuviossa 1 ”H–K” -osio käsittelee toiminnan ja ajattelun välistä vuorovaikutusta eli lapsen omat tavoitteet ja odotukset vaikuttavat hänen käyttäytymiseen. Eli jos lapsella on mielessään selkeä tavoite omalle toiminnalleen, esimerkiksi saada herätettyä toisen lapsen huomio, tämä motivoi häntä käyttäytymään tavoitteen saavuttamiseksi. Toisaalta toiminnan vaikutukset muovaavat omalta osaltansa ajatusmaailmaa. Jos lapsi esimerkiksi saa toisen lapsen huomion kiinnittymään itseensä, lapsi kokee tullessa huomioduksi. Jos hän ei taas saa huomiota, voi lapsi kokea itsensä syrjityksi. ”K–Y” -osio kuvaa ympäristön ja käyttäytymisen välistä kaksisuuntaista vaikutusta. Arkipäivän kanssakäyminen muovaa ympäristöä ja vastavuoroisesti käyttäytymiseen

vaikuttaa lapsen toiminnalla luomat olosuhteet. Esimerkiksi lapsen käytös päiväkotiryhmässä vaikuttaa siihen, millaiseksi ryhmähengi muodostuu. Huomioidessaan toiset lapsi tukee hyvän ryhmähengen muodostumista. Tämä positiivinen ja turvallinen ympäristö tukee lasta vuorovaikutussuhteiden muodostumisessa, sillä lapsi uskaltaa ottaa kontaktia toisiin lapsiin ja tuoda itseänsä esille ryhmätilanteissa. ”Y–H” -osio käsittelee yksilön henkilökohtaisten ominaisuuksien ja ympäristön vuorovaikutuksellista suhdetta. Henkilökohtaisilla ominaisuuksilla tarkoitetaan lapsen sisäisiä ominaisuuksia, esimerkiksi kognitiivista kehitystä. Lapsi vaikuttaa omana itsenään, henkilökohtaisilla ominaisuuksillaan siihen, millaisena ympäristö näyttäytyy muille ihmisille. Sosiaaliset tilanteet päiväkotiryhmässä, joissa välittyy tietoa esimerkiksi mallioppimisen avulla, kehittävät lapsen kognitiivisia kykyjä ja emotionaalisia taipumuksia. Ympäristö siis vaikuttaa lapsen henkilökohtaisiin ominaisuuksiin esimerkiksi tarjoamalla erilaisia malleja ja oppimisympäristöjä. (Bandura 1997, 13–15.)

4 TOIMEKSIANTAJA

4.1 Kankaan päiväkoti

Toimeksiantajanamme on Kankaan päiväkoti, joka on Iisalmen kaupungin alainen. Päiväkodissa on sisarusryhmä 1–6-vuotiaille lapsille. Miljöö on hyvin kodinomainen ja lämminhenkinen. Päiväkodin henkilökuntaan kuuluu lastentarhanopettaja, kaksi lastenhoitajaa, perhepäivähoitaja ja henkilökohtainen erityisavustaja. Kankaan päiväkodissa oli tutkimuksen toteutusajankohtana kaksikymmentä lasta, joihin sisältyi neljä sisarusparia. Sisarusparien lisäksi ryhmässä on esikoululaisia ja lapsia, joiden sisarukset ovat siirtyneet jo koulumaailmaan. Päiväkodissa ei ole muita ryhmiä.

Kankaan päiväkodin toimintaan kuuluu avoin ja tiivis yhteistyö perheiden kanssa. Kasvatuskumppanuutta pidetään osana arkipäivää. Esimerkiksi päiväkodin arvot on laadittu yhdessä perheiden kanssa. Arvoja ovat muun muassa lapsuuden vaaliminen ja erilaisuuden näkeminen rikkautena. Lisäksi jokaista lasta ja perhettä kohdellaan tasa-arvoisesti ja kunnioittavasti. Päiväkodin toimintaa ohjaavat valtakunnallinen varhaiskasvatussuunnitelma, esiopetussuunnitelma sekä päiväkodin oma varhaiskasvatussuunnitelma. (Kankaan päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma 2009, 3–6.)

4.2 Sisarusryhmä

Monissa päiväkodeissa, joissa lasten lukumäärät ovat suuria, lapset jaetaan eri ryhmiin ikänsä perusteella. Usein jaottelu tapahtuu varsinkin esikoululaisten ja muun ryhmän välillä. Lapset osallistuvat päiväkodin toimintaan näissä kyseisissä ryhmissä. Tällöin päiväkodissa olevat sisarukset saattavat ryhmäjaon vuoksi olla koko päivän erillään toisistaan. Kankaan päiväkodin kaikki lapset toimivat samassa ryhmässä eli pääasiallisesti he osallistuvat arjen toimintoihin, kuten aamupiiriin ja liikuntatuokioihin, yhdessä. Päivän ohjelmaan on varattu myös omaa toiminta-aikaa tietyille ikäryhmille, esimerkiksi ”viisikoilla” on omaa toimintaa, jota järjestetään lasten omien lähtökohtien mukaisesti ottaen huomioon heidän henkilökohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmansa. Toimintaryhmiä lisätään ja muokataan työntekijöiden havaitsemien lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Opinnäytetyössämme Kankaan päiväkodin sisarusryhmällä ei tarkoiteta ryhmää, jossa olisi pelkkiä sisaruksia, vaikka ensisijaisesti ryhmä on suunnattu sisaruksille. (Puurtinen, Rissanen & Saarinen, 2011.)

Kankaan päiväkodissa sisaruus näkyy arjessa ja työntekijät tekevät jatkuvasti havain-
toja sisarussuhteen toimivuudesta ja kehityksestä. Tämä ei kuitenkaan käy ilmi kirjal-
lisissa suunnitelmissa. Sisarusryhmä on Kankaan päiväkodin varhaiskasvatussuunni-
telmassa huomioitu yhdessä lauseessa. Toiminta-ajatus ja tavoitteet -otsikon alla
kerrotaan, että lasten keskinäistä vuorovaikutusta tuetaan ”huomioiden sisarusryh-
män tuomat erityispiirteet” (Kankaan päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma 2009,
6).

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Kvalitatiivinen tutkimus valitaan silloin, kun tutkitaan ihmisten elämismailmaa ja sille annettuja merkityksiä (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Opinnäytetyössämme tutkitaan vanhempien ja työntekijöiden henkilökohtaisia kokemuksia ja näkemyksiä, joten tämä menetelmä palvelee parhaiten tutkimustamme.

Aineistoa keräsimme työntekijöiltä ja vanhemmilta teemahaastatteluilla. Haastattelun valitsimme aineistonkeräämismenetelmäksi, koska tällöin vastaajien subjektiuus tulee hyvin korostetuksi ja heillä on mahdollisuus viedä haastattelutilannetta eteenpäin omilla ehdoillaan. Haastattelutilanteessa meillä oli myös hyvä mahdollisuus motivoida vanhempia vastaamaan ja pystyimme esittämään heille selventäviä ja syventäviä kysymyksiä tarvittaessa (ks. Hirsjärvi & Hurme 1991, 15). Tutkimusaiheeseemme liittyy paljon arjen ja käytännön tilanteita, joita olisi ollut vaikea kerätä kyselylomakkeilla. Haastattelutilanteessa saimme kuitenkin hyvin kuvaavia esimerkkejä siitä, kuinka sisarusryhmä on vaikuttanut lasten kehitykseen. Lisäksi haastattelu on taloudellisesti edullinen tapa hankkia tietoa. (ks. Hirsjärvi & Hurme 1991, 13; Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 204–205.)

Haastatteluja varten laadimme kaksi puolistrukturoitua teemahaastattelurunkoa, toisen vanhemmille ja toisen työntekijöille. Viitekehuksesta nousivat haastattelumme teemat, jotka olivat sisarusryhmä ja sisaruus, kognitiivinen oppiminen sekä sosiaalinen ja emotionaalinen kehitys. Teemojen alle laadimme tarkentavia kohtia, jotta aiheet tulivat käsitellyksi riittävän kattavasti kunkin haastateltavan kohdalla.

5.2 Tutkimustehtävä ja tutkimuksen kulku

Tutkimuksemme tarkoitus oli selvittää vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden näkemyksiä ja kokemuksia sisarusryhmän vaikutuksesta sisarussuhteeseen. Lisäksi tutkimme kuinka sisarusten sosiaalinen, emotionaalinen ja kognitiivinen kehitys oli edennyt sisaruuden ja sisarusryhmässä olemisen myötä. Kyseessä on vanhempien

ja työntekijöiden subjektiivinen näkemys asiasta. Tutkimuksessa emme verranneet sisarusryhmässä olevia lapsia muihin sisaruspareihin tai päiväkotia muihin kaupungin päiväkoteihin. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa sisarusryhmästä Kan-kaan päiväkodin henkilökunnalle ja Iisalmen kaupungin päivähoidolle. Tulokset auttavat työntekijöitä hyödyntämään työssään paremmin ryhmän tuomat vahvuudet sekä huomioida ne myös omassa varhaiskasvatussuunnitelmassaan esimerkiksi laatimalla sisarusryhmän toiminnalle omia tavoitteita sekä huomioimalla sisaruus myös teorian tasolla. Valmiin opinnäytetyön luovutamme päiväkodin ja Iisalmen kaupungin käyttöön, josta on heille hyötyä päivähoitoa suunniteltaessa ja järjestettäessä.

Tutkimuskysymyksemme olivat:

Millainen vaikutus päiväkodin sisarusryhmällä on lapsen kehitykseen ja sisarusten väliseen suhteeseen vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden näkökulmasta?

- Millainen vaikutus sisarusryhmällä on lapsen sosiaaliseen, emotionaaliseen ja kognitiiviseen kehitykseen?
- Miten sisarusten välinen suhde on muuttunut sisarusryhmässä olon myötä?
- Millaisia hyötyjä/haittoja sisarusryhmällä on?

Sisarusryhmää on syytä tutkia, koska päivähoito on jatkuvan muutoksen ja kehittämisen kohteena. Sisarusryhmistä ei juuri löydy aikaisempia tutkimuksia, joten tiedon keräämiselle on tarvetta. Tällä hetkellä sisarusryhmien merkitys jää huomioimatta. Vanhempien kokemukset sisarusryhmästä ovat tärkeitä toiminnan kehittämisen ja jatkuvuuden kannalta. Sisarusryhmän vaikutuksia on hyvä tutkia tarkastelemalla lapsen kehitystä, sillä päiväkotia ja sisarusryhmä ovat merkittävä kasvu- ja oppimisympäristö lapsen elämässä.

Ennako-olettamuksemme oli, että sisaruus vaikuttaa positiivisesti niin nuorempien kuin vanhempienkin sisarusten emotionaaliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Sisarusuhteessa lapset oppivat ja harjoittelevat emotionaalisia taitoja, esimerkiksi tunteiden kokemista ja tunnistamista. Lisäksi he oppivat sosiaalisia taitoja, esimerkiksi vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Sen sijaan oletimme, että sisaruudesta ja sisarusryhmässä toimimisesta kognitiivisen oppimisen kannalta on etua vain nuoremmalle sisarukselle. Nuorempi sisarus oppii uusia taitoja seuraten vanhemman sisaruk- sensa toimintaa ja mallioppimalla. Vanhemman sisaruksen kognitiivisissa taidoissa emme olettaneet sisarusryhmässä olemisellä olevan vaikutusta. Oletimme, että sisarusryhmässä olo on parantanut ja lähentänyt sisarusten välisiä suhteita.

Opinnäytetyön prosessimme alkoi joulukuun 2010 alussa esittäessämme työmme idean Kankaan päiväkodin henkilökunnalle. Ennen tutkimuksen aloittamista tutustuimme kirjallisuuteen ja aiheesta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin. Kun tutkimuslupa (liite 1) ja sopimukset olivat kunnossa, aloitimme haastattelut huhtikuussa 2011. Kuvataksemme vanhempien ja työntekijöiden kokemuksia pidimme yhteensä viisi teema-haastattelua, joista yksi on ryhmähaastattelu päiväkodin henkilökunnalle. Toinen meistä oli ammatillisessa harjoittelussa Kankaan päiväkodissa, jolloin pääsimme paremmin perille päiväkodin toiminnasta ja arjen sujuvuudesta. Harjoittelun myötä saimme myös käsiimme sellaista tietoa, jota ulkopuolisena emme välttämättä olisi osanneet muuten ottaa huomioon tutkimuksen toteuttamisessa. Saamamme tieto antoi meille esiyymmärrystä sisarusryhmästä ja sen vaikutuksista lapsen ja sisarusuhteen kehitykseen. Tutkimuksemme tästä oli apua suunnitellessamme teema-haastattelurunkoja, sillä pystyimme vertaamaan harjoittelukokemuksia teoriasta nouseviin teemoihin. Harjoittelun havaintoja emme käyttäneet muissa osissa tutkimustamme, eivätkä ne vaikuttaneet tulosten analysointiin.

5.3 Tutkimusaineiston kerääminen

Tutkimuksen toteutuksen aikana Kankaan päiväkodilla oli hoidossa neljä sisarusparia. Kerroimme sisarusparien perheille opinnäytetyömme aiheesta kirjeitse (liite 2) ja pyysimme heitä osallistumaan haastatteluihin. Lisäksi kirjeissä kerrottiin tutkimuksemme teemoista, jotta vanhemmat pystyivät etukäteen tutustumaan aiheeseen ja pohtimaan näkökantojaan. Valmiita tutkimuskysymyksiä emme antaneet, jotta vastaukset tulisivat mahdollisimman luontevasti siinä hetkessä, eivätkä vastaukset olisi valmiiksi pohdittuja. Tarkoituksenamme oli kerätä vanhempien sen hetkisiä subjektiivisia kokemuksia aiheesta.

Neljästä pyydetystä perheestä kolme vanhempaa osallistui tutkimukseemme. Saadaksemme tutkimuksemme tuloksista kokonaisvaltaiset, pyysimme neljänneksi haastateltavaksi vanhempaa, jonka lapsista nuorempi oli Kankaan päiväkodissa, mutta tämän vanhempi sisarus oli aloittanut koulunkäynnin edellisenä vuonna. Näin saimme kootuksi haastateltavat neljästä eri perheestä, joka vastasi tuolloin hoidossa olevien sisarusparien lukumäärää. Koska toinen opinnäytetyön tekijöistä oli tullut vanhemmille jo aikaisemmin tutuksi, madaltui kynnyksensä osallistua tutkimukseen, sillä vanhemmat

pystyivät esittämään suoraan kysymyksiä tutkijalle ja samalla tutustuttiin puolin ja toisin. Näin haastattelutilanteetkin tulivat luontevammiksi.

Ennen haastatteluja testasimme haastattelurunkoja ja pyysimme palautetta opinnäytetyön ohjaajalta. Tämän jälkeen teimme tarvittavat muutokset ja saimme muodostetuksi vanhempien- ja työntekijöiden teemahaastattelurungot (liite 3 ja liite 4). Pidimme haastattelut Kankaan päiväkodin esikouluutilassa huhti- ja toukokuussa 2011. Haastattelut nauhoitimme oppilaitokselta lainaamallamme nauhoituslaitteella. Harjoittelimme ja testasimme laitteen käyttöä ennen haastattelutilanteita. Haastattelussa meillä oli mukana myös puhelin varanauhoituslaitteena. Haastattelut kestivät 30 minuutista 70 minuuttiin. Litteroinnin tuloksena haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 33 sivua.

Vanhempien lisäksi haastattelimme päiväkodin työntekijöitä. Näin saimme monipuolisemman ja kokonaisvaltaisemman kuvan sisarusryhmän vaikutuksista. Vanhemmat ovat lapsen arjen asiantuntijoita ja pystyvät näin arvioimaan lastensa kehitystä ja sisarusuhdetta. Työntekijöillä on taustallaan koulutuksen ja kokemuksen tuoma tieto lapsen kasvusta ja kehityksestä. Lisäksi Kankaan päiväkodin työntekijöillä on kokemusta sisarusryhmässä työskentelystä ja he näkevät käytännön arjen sisarusryhmässä. Pääpaino tutkimuksessamme on kuitenkin vanhempien kokemuksilla. Työntekijöiden vastausten on tarkoitus tukea ja täydentää näitä tuloksia eli toimia ”suuntaa antavana metodina” tutkimuksellemme (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Ryhmähaastattelu kannattaa valita, silloin kun haluaa selvittää, mikä on ryhmän yhteinen kanta ajankohtaiseen aiheeseen (Hirsjärvi & Hurme 2000, 61–62). Henkilökunnan haastattelun tarkoituksena on tukea vanhemmilta saatuja vastauksia Kankaan päiväkodilla kasvatusvastuussa olevat työntekijät ovat lastentarhanopettaja, kaksi lastenhoitajaa ja tarvittaessa perhepäivähoitaja. Lastentarhanopettajalle ja lastenhoitajille toteutimme ryhmähaastattelun toukokuussa 2011. Työntekijöillä on takanaan pitkä yhteinen työura. Tällaisessa tilanteessa ryhmähaastattelu palveli tarpeitamme parhaiten, sillä työntekijöiden yhteiset havainnot ja kokemukset tukivat toisiaan ja veivät haastattelua luontevasti eteenpäin. Osallistujien keskinäisen vuorovaikutuksen avulla saimme selvitetyn työntekijöiden yhteisen näkemyksen sisarusryhmästä. (ks. Hirsjärvi & Hurme 2000, 61–62.) Haastattelutilanteessa ryhmän jäsenet ovat toisilleen sosiaalisena tukena ja auttavat toisiaan muistamaan merkityksellisiä asioita (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Ryhmähaastattelusta koimme saavamme enemmän tietoa, kuin mitä olisimme saaneet yksilöhaastatteluista. Haas-

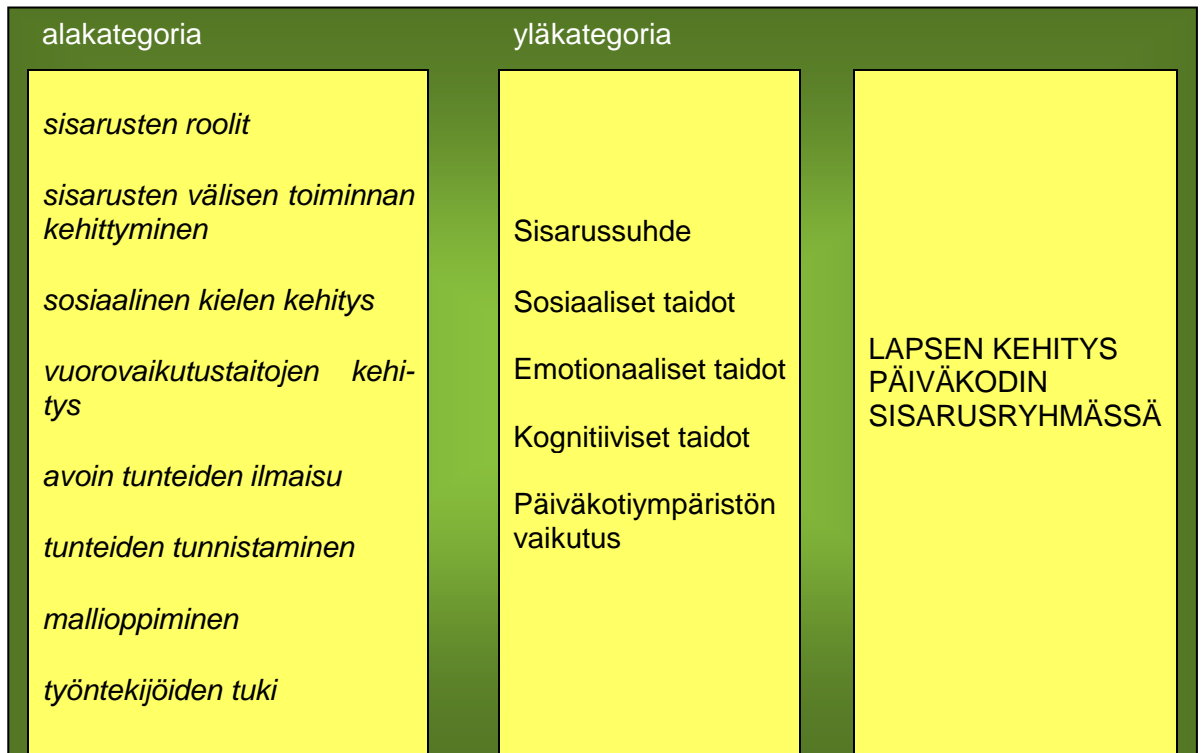
tattelu kesti noin tunnin ja viisitoista minuuttia. Litteroitua aineistoa kertyi tästä ryhmähaastattelusta yhteensä 13 sivua.

5.4 Aineiston analysointi

Aineistoon tutustuminen ja analysointi olivat aikaa vieviä prosesseja työmme toteutuksessa. Luimme aineiston useampaan otteeseen sisäistääksemme asiasisällön ja saadaksemme poimittua sieltä oleelliset tiedot. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin aloitimme jo ensimmäisen haastattelun jälkeen. Reflektoimme omaa toimintaamme ja katsoimme, olemmeko saaneet haastattelusta vastauksia tutkimusongelmiimme. Ensimmäisen haastattelun jälkeen muokkasimme teemahaastattelurunkoa lisäämällä loppuun kohdan, jossa vanhempi voi tiivistetysti kertoa, mikä hänen mielestään on sisarusryhmän tärkein anti. Tämä selkiytti ja jäsensi vanhemman aiemmin kertomaa ja samalla toi painoarvoa niille asioille, joita vanhempi halusi korostaa.

Analysointivaiheessa kiinnitimme huomioita haastateltavien vastausten samankaltaisuuteen. Vanhemmat olivat hyvin perillä siitä, miten sisarukset toimivat päivähoiton sisarusryhmässä. Lisäksi vanhempien haastatteluista nousi esille tutkimuskysymystemme ohitse päiväkodin henkilökunnan merkitys sisarusryhmän toiminnassa. Koska vanhemmat kokivat sen tärkeänä, lisäsimme sen haastattelurunkoomme. Haastatteluista oli helppo löytää yhtäläisyyksiä ja muodostamaan alakategorioita, sillä ne myötäilivät ja tukivat toisiaan. Työntekijöiden vastaukset toivat aineistoon laajempaa näkökulmaa ja täsmensivät vanhempien omia kokemuksia ja havaintoja.

Analysoinnissa hyödynsimme värikoodausmenetelmää, jolla abstrahoiimme aineistosta nousevia teemoja alakategorioiksi. Näitä olivat muun muassa sisarusten roolit, ongelmanratkaisutaitojen kehitys ja työntekijöiden tuki. Alakategorioista muodostuivat yläkategoriat, jotka myötäilivät hyvin tutkimuksemme teemoja. Kategoriat käsittelevät lapsen kehitystä, sisarussuhdetta ja päiväkotiympäristön vaikutusta (ks. kuvio 2).

KUVIO 2. Tutkimusaineiston ryhmittely kategorioihin

6 TUTKIMUSTULOKSET

Haastattelimme tutkimusta varten neljän sisarusparin vanhempaa, joista kaikki olivat lasten äitejä. Sisarukset olivat iältään 1–6 -vuotiaita ja heidän ikäeronsa on 2–4 vuotta. Sisarukset ovat yhtä paria lukuun ottamatta samaa sukupuolta keskenään. Haastattelut toteutettiin vanhempien toiveesta päiväkodin tiloissa. Työntekijöiden haastatteluun osallistui kolme työntekijää, jotka kaikki ovat kasvatusvastuussa olevaa henkilöstöä.

No se on tosiaan vähän vaikee erotella sitä, että mikä se on niiku tästä (sisarusryhmästä) johtuvaa, että... Ei siitä varmaan haittaakaan oo ollu sisarusryhmästä, et niiku varmaan kaikki mitä on ollu, niin vaan positiivista.

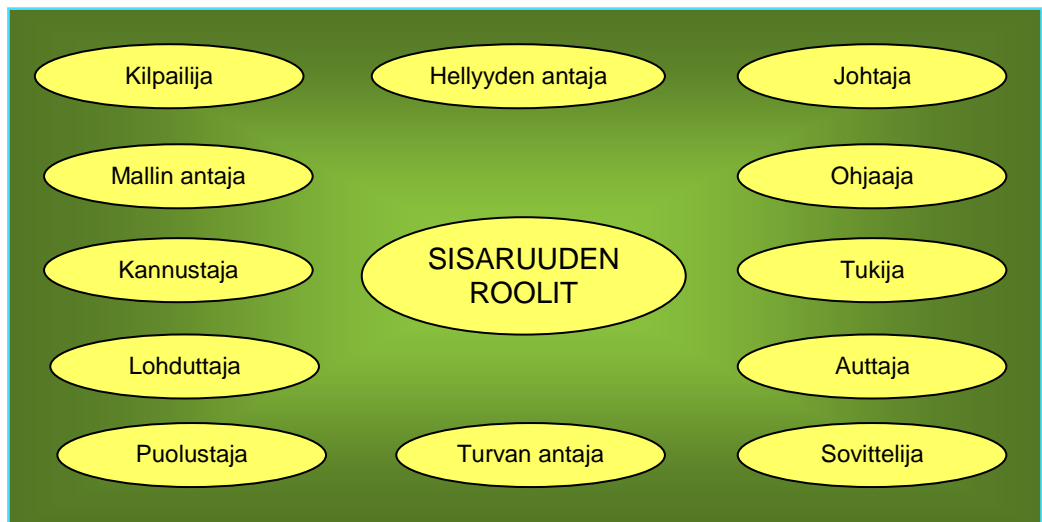
On vaikea arvioida sisarusryhmän vaikutusta lapsen kehitykseen, koska lapsi kehittyy päiväkotiympäristössä nopeaan tahtiin eri osa-alueilla. Myös päiväkotiympäristö sinänsä voi edistää lapsen kehitystä. Varsinkin pienten lasten kohdalla voi olla vaikea erottaa, mikä juuri sisarusryhmän rooli on kehityksen etenemisessä. Tuloksemme pohjautuvat vanhempien ja työntekijöiden omiin kokemuksiin, joten heidän kertomansa on tutkimuksemme lähtökohtana. Pyrimme painottamaan tätä myös haastattelutilanteissa, jotta vanhemmat ja työntekijät luottaisivat omaan näkökulmaansa ja uskaltaisivat tuoda tuntemuksensa esille omissa vastauksissaan.

6.1 Sisarussuhde ja sen moninaiset roolit

Haastatteluissa vanhemmat nimesivät sisaruksille useita erilaisia rooleja ja kuvasivat niitä arjen esimerkein. Suurin osa vanhemmista koki, että roolierot näkyivät selvemmin kotona, mutta ne heijastuivat myös päiväkodin arkeen. Sisarusten roolit, joita vanhemmat nostivat esille, olivat pääosin hyvin positiivisia ja toivat esille, kuinka suuri merkitys sisaruksella on päiväkodissa toiselle sisarukselle. Näitä rooleja olivat lohduttaja, auttaja, puolustaja, tukija, hellyyden antaja, turvan antaja, kilpailija, sovittelija, kannustaja, mallin antaja, johtaja ja ohjaaja. Osa vanhemmista koki, että roolit kuvasivat selkeästi toisen sisaruksen asemaa, kun taas osan mielestä roolit saattoivat vaihdella sisarusten välillä ja olla häilyvämpiä.

Johtajan, mallin antajan ja ohjaajan roolit vanhemmat liittivät selkeästi vanhemman sisaruksen ominaisuuksiksi. Myös työntekijät kokivat vanhemman sisaruksen toimivan ”opettajana”. Auttaja, puolustaja, sovittelija, lohduttaja, kannustaja, hellyyden antaja, tukija ja turvan antaja taas olivat ominaisuuksia, jotka sopivat sekä vanhemmalle että nuoremmalle sisarukselle, vaikkakin ne useammin liitettiin vanhempaan sisarukseen. Kilpailijan roolin vanhemmat kokivat olevan sellainen, johon kumpikin sisarus voi asettua tasaväkisenä. Kokosimme vanhempien ja työntekijöiden nimeämät roolit yhteen ja teimme niistä kuvion, jossa sisaruuden roolit ovat helposti tarkasteltavissa (ks. kuvio 3).

Sisaruksen ollessa jossain näistä rooleista, asettuu toinen tällöin vastarooliin. Esimerkiksi lohduttajan vastaroolina on lohdutettava ja ohjaajan ohjattava. Vanhemmat kokivat, että roolit nousivat esiin käytännön tilanteissa, joissa esimerkiksi nuorempi sisaruksesta tarvitsi vanhemman sisaruksen tukea ja turvaa. Sisarusten ikäerot ovat 2–4 vuotta, mikä on melko tyypillinen ikäero sisaruksille. Ikäeron myötä tuleva sisarusten välinen valta-asema vaikuttaa siihen, ovatko sisarusten roolit tasa-arvoisia. Mitä isompi ikäero, sitä selvempi valta-asema on.

KUVIO 3. Vanhempien ja työntekijöiden haastatteluista nousseita sisarusten välisiä rooleja

Sisarusten väliseen toimintaan vanhemmat kokivat sisarusryhmän vaikuttaneen positiivisesti. Sisarusten välinen vuorovaikutus on parantunut ja vanhemmat kokivat, että lapset ovat tulleet ryhmän myötä läheisemmiksi. Esimerkiksi perheessä, jossa oli

sisarusparin lisäksi vanhempia tai nuorempia sisaruksia, jotka eivät olleet hoidossa Kankaan päiväkodissa, sisarusryhmässä olevan sisarusparin koettiin tulleen ”tiivimäksi paketiksi” muihin sisaruksiin verrattuna. Vanhemmat kertoivat sisarusparin pystyvän pohtimaan keskenään erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja, tunnistamaan paremmin toistensa tunteita ja hakemaan turvaa ensisijaisesti kyseiseltä sisarukselta. Lisäksi he kokivat sisarusten oppineen ”lukemaan” toisiaan. Tällöin sisarus voi esimerkiksi auttaa toista sanoittamaan tunteitaan ja kokemuksiaan. Vanhemmat ja työntekijät kertoivat yhdeksi tärkeimmistä syistä sisarusryhmään hakeutumiselle olevan sen, että sisarukset saavat viettää päivän samassa paikassa ja ryhmässä.

Miten tärkeä se toinen oikeesti sitte onkaan, että varmastihan tämä sisarusryhmä tukee tätä sisarusten välistä niiku kasvua ja silleen et se kantaa pitkälle sinne nuoruuteen ja teini-ikkään ja että ois sitä niiku, et ”sä oot ollu ihan vaippaikäsestä asti mun kaveri”.

Työntekijät tukevat sisarusten välejä suunnitelmallisella otteella. Työntekijät pohtivat yhdessä sisarusten välisen suhteen kehitystä ja ohjaavat sitä tarvittaessa. Sisaruksia voidaan esimerkiksi kannustaa omiin leikkeihin sekä hankkimaan omia kavereita. Jos sisarukset eivät ole kovin läheisiä, heitä ei väkisin yritetä lähentää. Sisarusryhmässä olevat lapset kuitenkin viettävät lähes 24 tuntia vuorokaudesta yhdessä, joten on luonnollista, jos toinen välillä alkaa ärsyttää tai kaippaa omaa aikaa.

6.2 Sosiaalisesti taitava lapsi

Kokonaisuudessaan haastateltavat vanhemmat näkivät sosiaalisten taitojen kehittyneen lapsillaan sisarusryhmän myötä. Lasten lähtökohdat olivat erilaisia, toiset kokivat lastensa sosiaalisten taitojen olleen hyvät lapsen ikään nähden jo ennen sisarusryhmään siirtymistä ja toisilla kehitys oli ollut valtavaa sisarusryhmässä olon aikana. Vanhemmat kokivat melko vaikeaksi määrittellä johtuuko lasten kehitys sisarusryhmästä, ylipäättään päiväkodissa olostani vai yleisestä kasvusta ja kehityksestä. Kuitenkin useat vanhemmat näkivät, että sisarusryhmällä oli oltava suuri merkitys lasten sosiaaliselle kehitykselle, koska jo määrällisestikin lapset viettävät päiväkodin sisarusryhmässä niin suuren osan päivästä.

Et kyllähän se kun aattelee, et nääkin lapset on viisi päivää viikossa kahdeksan tuntia hoidossa ja yhdessä, niin pakkohan sillä on olla iso merki-

tys... Siis onhan se jo ajallisestikin viikossa niin, kun eihän ne missään oo niin paljon kodin lisäksi kuin päivähoitossa.

Osa vanhemmista oli sitä mieltä, että nuoremman sisaruksen sosiaalista kehitystä oli helpompi seurata ja kuvata, koska pienemmillä lapsilla kehitys tapahtuu niin nopeasti. Toisaalta vanhemmat kokivat, että pienten lasten kehitys oli suureksi osaksi iän mukana tulevaa yleistä kasvua ja kehitystä, vaikka sisarusryhmä sitä tukeekin. Vanhemmat kokivat, että sisarusryhmässä olevat eri-ikäiset lapset, heiltä saatu malli ja toisaalta pienempien lasten huomioon ottaminen olivat suureksi hyödyksi sisarusten kehitykselle. Päiväkodin työntekijöiden tuen vanhemmat kokivat tärkeänä.

Vanhemmat kokivat sisarusryhmän vaikuttaneen etenkin nuoremman sisaruksen kielelliseen kehitykseen positiivisesti. Sisarusryhmässä pienemmät lapset oppivat tavallista nopeammin sanastoa ja käyttämään kieltä monipuolisemmin, jos verrataan siihen, miten kieli kehittyisi ilman isompien antamaa mallia. Pienet lapset oppivat kieltä erityisesti omalta sisarukseltaan sekä ryhmän muilta vanhemmilta lapsilta mallioppimalla, eivät niinkään päiväkodin työntekijöiltä. Tämä tukee Piaget'n näkemystä siitä, että vertaiset tukevat oppimista tietyissä tilanteissa paremmin kuin auktoriteetit. Vanhemmat kokivat sosiaalisten kohteloiden ilmaisujen lisääntyneen molemmilla sisaruksilla ryhmässä olon myötä. Myös tunteiden sanoiksi pukemisen koettiin parantuneen.

Vuorovaikutustaitojen kehityksen vanhemmat kokivat yhtenä suurimmista asioista, johon sisarusryhmä oli vaikuttanut lasten kehityksessä. Sisarusryhmässä olevat lapset ovat iältään erittäin otollisessa tilassa sosiaalisen taitojen kehityksen kannalta. Sosiaalisten taitojen kehitys on nopeaa kolmen ja kuuden ikävuoden välillä. Ryhmän eri-ikäiset ja eri kehitysvaiheissa olevat lapset tukevat oppimista. Tämä mahdollistaa Vygotskin kuvaaman lähikehityksen vyöhykkeen sekä mallioppimisen. Sisarukset ovat oppineet ottamaan toiset ihmiset sekä heidän tunteensa paremmin huomioon. Työntekijät kokivat kuitenkin tärkeäksi, että isompien sisarusten ei aina tarvitse antaa periksi pienemmille. Sisarusryhmässä olevat vanhemmat sisarukset ovat empaattisia ja kykenevät tekemään kompromisseja. Tämän vuoksi he usein antavat liian helposti periksi pienemmille lapsille, jolloin kaivataan työntekijöiden ohjausta.

Sisarusten vuorottelu- ja jakamistaidot olivat parantuneet sisarusryhmässä olon myötä. Lisäksi ryhmässä olo oli lisännyt lasten suvaitsevaisuutta ja kehittänyt kykyä arvioida muiden lasten toimintaa. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, miten lapsi arvioi leikkiin

mukaan pääsyä. Sisarusryhmässä olon myötä sisarukset osasivat paremmin lukea toistensa, sekä ryhmän muiden lasten tunteita ja muokata omaa käyttäytymistään sen mukaisesti. Vanhemmat kokivat sisarusten reipastuneen sekä heidän itsehillinnän ja kärsivällisyyden lisääntyneen. Lisäksi vanhemmat kokivat, että lapset olivat oppineet käsittelemään ja käymään läpi mahdollisia konfliktitilanteita myös keskenään. Vuorovaikutustaitojen kehittymisessä vanhemmat kokivat eri-ikäisten lasten merkityksen olevan suuri. Myös henkilökunnan toiminnalla vanhemmat uskoivat olevan tärkeä merkitys. Työntekijät keskustelevat sosiaalisista tilanteista lapsen sekä koko ryhmän kesken.

6.3 Tunteiden tunnistaminen ja avoin ilmaisu

Sisarusrühmässä vanhemmat sekä työntekijät kokivat lasten saavan ilmaista tunteitansa vapaasti, olivat ne sitten negatiivisia tai positiivisia. Myös voimakkaat tunteenilmaukset koettiin hyväksytyiksi. Samalla sisarusryhmän koettiin kehittävän jatkuvasti sisarusten tunteiden ilmaisu- ja säätelytaitoa. Lapset osaavat paremmin tuoda esille tunteitaan ja osaavat huomioida myös muita tilanteessa mukana olevia henkilöitä. Tunteiden tunnistaminen koettiin myös tärkeäksi asiaksi, jota sisarusryhmässä olo on vienyt eteenpäin. Vanhemmat kokivat eri-ikäisten lasten auttavan oppimista, mikä koettiin kehittävän myös oman sisaruksen tunteiden tunnistamista. Sisarukset kykenevät tunnistamaan herkästi toisten lasten pahan olon ja toimimaan lohduttajana. Lapset siis kykenevät asettumaan paremmin toisen ihmisen asemaan.

Sekä vanhemmat että työntekijät kokivat, että erityisesti päivähoidon alkuvaiheessa sisarukset tuovat toisilleen turvallisuuden tunnetta. Kun lapsi siirtyy uuteen päiväkotiin, se on suuri muutos lapsen elämässä. Oudossa paikassa tuntemattomien ihmisten keskellä oleminen voi aluksi tuntua lapsesta turvattomalta. Sisarusryhmässä sisarukset saavat yhdessä tutun ihmisen kanssa tutustua uuteen paikkaan ja lähteä omaan tahtiin ”ulottamaan verkkojaan” päiväkotiympäristössä. Tieto siitä, että sisarukset saavat olla yhdessä helpottaa myös vanhempien ikävää ja lasten jättämistä päiväkotiin. Vanhemmat sekä työntekijät kokivat, että turvanantajana voi olla kumpi tahansa sisaruksista.

Semmonen tunne mulla on, että kun ne tuosta ovesta tänne tuotiin, niin ne jäi yhdessä ihmettelemään, miten se päivä tästä lähtee ja kun tultiin hakemaan, niin ne yhdessä ilosin mielin lähtivät, että varmasti siinä et se

toinen oli siinä tukena myös autto sitä, että ei ollu pienemmälläkään mieltään hättää.

Työntekijät kokivat, että lapset, joilla ei ole päiväkodissa sisarusta, ovat oppineet sisarusryhmän myötä huomioimaan myös toisten lasten tunteita. Työntekijöiden mielestä sisarusryhmässä koetaan monenlaisia tunteita ja joskus yhden lapsen tunteisiin saattaa eläytyä koko ryhmä. Esimerkiksi jos ulkona lapselle sattuu onnettomuus, kerääntyvät muut lapset ympärille lohduttamaan ja myötäelämään tilannetta. Huoli on kaikkien yhteinen, ja joku lapsista hakee tällöin hoitajan paikalle apuun. Lohduttajana ei siis ole vain oma sisarus, vaan myös muut lapset voivat esimerkiksi silitellä päätä. Sukupuolella ei työntekijöiden näkökulmasta ole merkitystä sillä, kuinka paljon empatiaa löytyy sisarusten väliltä.

Sekä vanhempien että työntekijöiden mielestä lasten tuntemukset sisarusryhmästä ovat pääosin positiivisia. Suurin lasten kokemuksiin vaikuttava tekijä on heidän mukaansa leikkien sujuminen. Työntekijöiden mukaan sisarusryhmässä leikit eivät välttämättä jää vain oman ikäisten lasten pariin, vaan porukassa voi olla sekä isompia että pienempiä sisarusksia. Myös lapset, joilla ei ole omaa sisarusta ryhmässä, hyväksyvät heidän mukaansa hyvin pienempiä leikkeihinsä.

6.4 Mallioppiminen kognitiivisessa kehityksessä

Haastattelutilanteissa kognitiivisten taitojen kehityksen pohtimisen monet vanhemmat kokivat vaikeimpana osuutena. Työntekijät kokivat, että pienimpien puhumattomien lasten kognitiivista kehitystä on hyvin vaikea arvioida. Kognitiivinen kehitys tapahtuu pään sisällä ja siksi sitä tarkasteltiin käytännön esimerkein. Näitä esimerkkejä arjen tilanteista olivat lapsen kyky ratkaista ongelmia tai ristiriitoja, kyky pohtia tai vertailla erilaisia vaihtoehtoja ja rooli sisarusten välisessä oppimistilanteessa.

Mä rupesin miettimään, että kyllähän sillä kognitiivisellakin on kuitenkin niinkun, et varmasti myös siihen (on ollut vaikutusta). Kun pienemmät ottaa isommista mallia ja oppii sitä kautta nopeemmin niitä, kuin välttämättä muuten oppis, jos olis vaan samanikäisten pikkusten taaperoitien kanssa, niin ei ehkä oppis niin nopeesti.

Vanhemmat ja työntekijät kokivat sisarusryhmässä mallioppimisen olevan erittäin tärkeä asia. Ryhmässä, jossa lasten ikähaitari on 1–6-vuotiaaseen, vanhemmat lapset tarjoavat nuoremmille hyvän mallin oppimiselle. Ryhmässä kannustetaan huomiomaan eri-ikäiset lapset niin leikeissä kuin arjen toiminnoissa. Isot lapset toimivat esimerkkeinä ja nuoremmat ihailevat heidän toimintaansa, jonka vuoksi he ottavatkin mielellään mallia. Vanhemmat kokivat pienempien sisarusten mallintaneen toimintaansa muun muassa kompromissien teossa, vuorovaikutustaidoissa ja tunteiden ilmaisussa. Lapset ovat siis muodostaneet näkemästään omia sisäisiä malleja, joita ovat hyödyntäneet omissa sosiaalisissa tilanteissa.

Se isojen esimerkki on just niiku hyvänä apuna, et minä luulen, että moni pieni niiku oppii aikasemmin tiettyjä taitoja kun niillä on nämä isommat leikkikaverit, jotka tavallaan pystyy ohjaamaan osaltaan sitä leikkiä ja opettamaan niitä leikkitaitoja ja semmosta vuorottelua ja toiselle tavaran antamista.

Vanhemmat sekä työntekijät ovat havainnoineet, että mallioppiminen voi kääntyä myös toisinpäin, jolloin mallintamisen vaikutus ei ole positiivinen. Tällöin vanhempi sisarus saattaa hetkellisesti ”taantua” ja heittäytyä käytökseltään pienemmäksi kuin on. Mallioppiminen ei ole ainoastaan positiivista, vaan pienemmät mallintavat vanhemmilta lapsilta lähes kaiken huomioimansa, suodattamatta pois huonoja käytös-malleja.

Tällä kehityksen tasolla vanhemmat kokivat henkilökunnalla olevan suurta merkitystä. Henkilökunnan koettiin tukevan kehitystä yhteisillä toimintatuokioilla sekä pohtimalla ja vertailemalla vaihtoehtoja yhdessä lasten kanssa. Kokonaisuudessaan vanhemmat kokivat lasten osaavan pohtia ja vertailla erilaisia vaihtoehtoja keskenään hyvin ikäänsä nähden.

6.5 Päiväkotiympäristö ja työntekijät

Kysymysten ohi nousi vanhempien kokemus henkilökunnan osaamisesta ja heidän vaikutuksestaan sisarusten kehitykseen. Vanhempien kokemukset olivat hyvin samansuuntaisia ja tukivat toisiansa. Tämän vuoksi käsittelemme aihetta omassa luvussaan. Työntekijöiden ja sisarusryhmän lisäksi päiväkotiympäristö ja sen fyysiset puitteet tukevat lasten kehitystä. Kankaan päiväkoti on hyvin kodinomainen ja pieni

yksikkö, joka mahdollistaa toimivan vuorovaikutussuhteen luomisen vanhempien ja työntekijöiden välille. Työntekijöiden vaihtuvuus on pientä. Koska päiväkodissa on sisaruspareja, on perheiden määrä pienempi. Tavallisessa 20 lapsen päiväkotiryhmässä perheitä, joiden kanssa kasvatuskumppanuutta toteutetaan, voi olla myös 20. Jos ryhmä taas koostuisi pelkistä sisaruspareista, putoaa perheiden määrä puoleen, minkä ansiosta työntekijöillä on enemmän aikaa yhtä perhettä kohden. Työntekijät tuntevat perheet hyvin ja yhteistyö joidenkin perheiden kanssa on jatkunut jo useita vuosia.

Vanhemmat kokivat henkilökunnan ja sisarusryhmän tukeneen vanhempien kasvatustehtävää huomattavasti. Erityisesti vanhemmat kokivat työntekijöiden tuen vaikuttaneen lasten tunteiden kanavoinnissa ja tekojen seurauksien opetuksessa. Henkilökunnan koettiin olevan ammattitaitoista ja motivoitunutta työskentelyynsä. Työntekijät kokevat vanhempien olevan aktiivisia, avoimia, kiinnostuneita ja rohkeita kertomaan perheen asioista. Puheeksi otetaan niin positiiviset kuin vaikeammatkin asiat. Molemmat, vanhemmat ja työntekijät, kokevat, että kasvatuskumppanuus toimii ja heidän välinen vuorovaikutuksensa on avointa ja mutkatonta.

Työntekijät kokivat, että sisarusryhmä ei välttämättä sovi kaikille lapsille ja sisaruksille. Jotkut sisarukset eivät ole keskenään läheisissä väleissä, sisarusten välinen vuorovaikutus on hyvin riitaisaa tai sisaruutta leimaa sisarkateus. Koska sisarukset ovat kotona yhdessä, voi olla parempi, että päiväkodissa lapset saavat olla eri ryhmissä. Työntekijät kuitenkin kertovat, ettei heillä koskaan ole tullut tällaisista tilanteista ongelmaa, koska lapsille on järjestetty ikä- ja kehitystason mukaista omaa toimintaa. Lisäksi sisaruksia voidaan ohjata eri leikkeihin, jos työntekijät kokevat sen tarpeelliseksi.

Päiväkodissa kalusteet ja muut fyysiset puitteet on mitoitettu lapsille sopiviksi. Tämän ansiosta esimerkiksi ruokailussa lapsilla on mahdollisuus olla omatoimisempia kuin kotona. Tasot, joilta ruoka otetaan ja astiat palautetaan, ovat matalia toisin kuin kotona, jossa tilat ovat yleensä mitoitettu aikuisille sopiviksi. Tämän vuoksi työntekijöiden mukaan vanhemmat usein hämmästelevät lastensa osaamista ja oma-aloitteisuutta.

6.6 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arviointiin ei ole olemassa yhtä oikeaa ohjetta. Arvioinnissa korostuu tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus, koherenssi, jolloin tutkijan on tarkasteltava tuotostaan kokonaisuutena. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 140.) Tutkimuksemme rakenne on selkeä ja teoreettinen viitekehys tuki tutkimuksen toteutusta sekä tulosten analysointia.

Tutkimuksemme on toteutettu Kankaan päiväkodille haastatellen työntekijöitä sekä neljän sisarusparin vanhempia. Tutkimuksessamme ei ole mukana toista päiväkotia tai sisarusryhmää, joihin tuloksia voisi verrata. Tämän vuoksi nämä eivät ole yleistettävissä muihin sisarusryhmiin. Tarkoituksenamme ei ollut kuitenkaan tehdä vertailua, joten olemme tietoisia tulosten paikallisuudesta. Tutkimuksen toteutuksen aikana Kankaan päiväkodilla oli neljä sisarusparia. Saimme haastateltavat neljästä eri perheestä, joten tutkimus on kokonaisvaltainen ja kattava sekä kuvaa hyvin Kankaan päiväkodin tilannetta. Vaikka haastateltavien määrä on vain neljä, on tulosten laatu kvalitatiivisessa tutkimuksessa määrää tärkeämmässä asemassa.

Tutkimuslupaa haimme Iisalmen kaupungin päivähoiton johtajalta ja saimme luvan huhtikuussa 2011. Viranhaltijanpäätöksessä opinnäytetyötämme kuvataan virheellisesti tutkimukseksi, joka tutkii sisarusryhmän vaikutuksia lasten ja vanhempien väliin suhteisiin vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden mielestä. Tämän vuoksi varmistimme luvan myöntäjältä, tarvitseeko meidän hakea uutta tutkimuslupaa, mutta asian todettiin olevan kunnossa näiden papereiden perusteella, joten tutkimuksemme luotettavuus ei kärsi tästä syystä.

Harjoittelun suorittamisessa Kankaan päiväkodissa on etunsa, mutta pohdimme alussa, voiko se tuoda mukanaan myös puolueellisen näkökannan. Toinen meistä tarkastelee aihetta kuitenkin täysin objektiivisesta näkökulmasta. Se, että tiedostamme mahdollisen puolueellisuuden ja huomioimme sen analyysia toteuttaessa, riittää mielestämme luotettavuuden takaamiseen. Näemme siis omista lähtökohdistamme nousevat rajat suhteutettuna arviointimme tuloksiin (ks. Laitinen 2000, 30–31).

Opinnoissamme olemme syventyneet varhaiskasvatukseen, perhetyöhön sekä lastensuojeluun. Lisäksi olemme opiskelleet sosionomiopintoihin kuuluvia opintoja lapsen kasvusta ja kehityksestä sekä sosiaalipedagogiikasta. Olemme myös toteutta-

neet harjoitteluita päiväkodeissa sekä tehneet useita projekteja lasten parissa. Koulutuksessamme olemme saaneet lastentarhanopettajan kelpoisuuden. Näiden ansiosta meillä on hyvä kokonaiskäsitys päivähoidosta ja lapsen kehityksestä.

Päiväkodin sisarusryhmistä löytyi erittäin vähän tutkimustietoa. Löysimme aiheesta yhden aiemmin toteutetun opinnäytetyön, joka käsitteli sisarussuhteiden tukemista päivähoidossa. Tutustuimme laaja-alaisesti sisaruudesta yleisesti kertovaan kirjallisuuteen ja tutkimuksiin. Useat näistä teoksista perustuivat aikuisten kokemuksiin omista sisarussuhteistaan lapsuudessa ja niiden vaikutuksista heidän nykyiseen elämäänsä. Teoriaan perehtyminen on tukenut tutkimustamme ja sen toteutusta koko prosessin ajan. Luonnollisestikaan emme plagioineet toisten tuottamia tekstejä työhömmä. Lisäksi pyrimme olemaan tarkkoja lähteitä valitessamme, jotta luotettavuus ei kärsisi.

Pohdimme paljon haastatteluteemojen muotoa ja sanavalintoja. Halusimme tehdä aiheesta ymmärrettävän ja helposti lähestyttävän vanhempien näkökulmasta. Tämän vuoksi pyrimme aukaisemaan käsitteitä ja jättämään pois niin sanotun ammattikielen. Työntekijöiden haastattelussa puhuimme alan termeillä, mutta emme kokeneet sen heikentävän ymmärrettävyyttä, sillä haastateltavilla on kuitenkin alan koulutus ja ammattitaito taustallansa.

Haastateltaville kerroimme ensin opinnäytetyömme aiheesta ja teemoista sekä haastattelujen nauhoittamista. Tämän jälkeen haastateltavat saivat itse päättää, haluavatko osallistua tutkimukseemme. Haastattelutilanteessa kerroimme tulosten käsittelystä ja aineiston oikeaoppisesta hävittämisestä. Haastateltaville taattiin anonymiteetti eli heidän nimiään ei paljasteta tutkimuksessa eikä heidän henkilöllisyytensä paljastu missään vaiheessa. Vanhemmilla oli mahdollisuus tutustua työmme pääteemoihin, mutta teemahaastattelurunkoa emme antaneet heille etukäteen luettavaksi. Jälkeenpäin pohdimme, olisiko ollut parempi, jos vanhemmat olisivat saaneet tutustua tarkemmin haastattelurunkoon ennen haastatteluja ja valmistella näin vastauksiansa.

Jos tutustumismahdollisuus olisi suotu, olisimme voineet saada haastatteluissa esille myös mahdollisen toisen vanhemman näkökulman aiheeseen. Haastateltavat olisivat myös voineet pohtia tarkemmin ja syvemmin omia näkökantojansa. Toisaalta tällöin vastaukset olisivat saattaneet olla liian valmiiksi suunniteltuja. Tutkimuksemme tarkoituksena oli kuitenkin saada selville vanhempien ja työntekijöiden sen hetkisiä kokemuksia sisarusryhmän vaikutuksesta lasten kehitykseen. Haastattelujen koimme vas-

taavan tutkimusongelmiimme, ja näin emme muuttaneet käytäntöä haastattelurungon luovuttamisesta tarkasteluun tutkimuksen missään vaiheessa. Koimme, ettemme haastattelujen aikana johdatelleet haastateltavia, mutta osasimme kuitenkin esittää lisäkysymyksiä tarvittaessa.

Haastattelutilanteisiin osallistuimme molemmat. Jaoimme tehtävät niin, että toinen johti haastattelua ja toinen havainnoi tilannetta tehden samalla muistiinpanoja. Tällä pyrimme varmistamaan sen, että jos nauhoituslaitteet eivät toimisi tai nauhoituksissa olisi jotain muita ongelmia, meillä olisi ainakin käsin kirjatut muistiinpanot haastateluista. Samalla muistiinpanoja tehnyt osapuoli keskittyi siihen, saimmeko haastateltavilta vastauksia tutkimusongelmiimme tai tarvitsiko heille esittää tarkentavia kysymyksiä.

Jälkeenpäin pohdimme, että vanhempien haastatteluista olisi ollut hyvä tehdä tiivistelmä ennen työntekijöiden haastattelun suunnittelua ja toteutusta. Tällöin olisimme voineet hyödyntää ja peilata vanhempien vastauksia suhteessa työntekijöiden haastattelun toteuttamiseen. Olisimme esimerkiksi voineet nostaa esille vanhemmilta nousseita ajatuksia, ja selvittää, mikä on työntekijöiden näkökanta näihin asioihin. Toisaalta pohdimme olisiko tämä johdatellut liikaa työntekijöiden vastauksia. Tästä syystä, sekä ajan puutteen vuoksi, jätimme tiivistelmän tekemättä. Tämä ei kuitenkaan vaikuttanut ryhmähaastattelusta saatuihin tuloksiin, sillä tulokset tukivat toisiaan ja työntekijät nostivat itse esille samoja aiheita kuin vanhemmat olivat nostaneet.

Haastattelut litteroimme heti haastattelujen jälkeen ja teimme niistä tiivistelmät. Tämän jälkeen lähdimme etsimään vanhempien ja työntekijöiden vastauksista yhdistäviä tekijöitä. Näitä tekijöitä löytyi aineistoistamme helposti, jonka vuoksi koimme, että tulosten reliiäabelius on hyvä. Tietyt asiat toistuivat vastauksissa useaan otteeseen, jolloin pystyimme kokoamaan vanhempien haastatteluista vielä yhden yhtenäisen tiivistelmän. Seuraavaksi etsimme käsitteistä jälleen yhtäläisyyksiä, joista saimme muodostettua alakategorioita (ks. kuvio 2.). Näistä saimme yhdistettyä yläkategoriat, jotka myötäliväät hyvin aikaisemmin luomaamme teemarunkoa.

Tutkimuksemme luotettavuutta heikentää kokemattomuutemme tutkijoina. Kumpikaan tutkijoista ei ole aikaisemmin toteuttanut vastaavanlaista tutkimusta näissä mittasuhteissa. Lisäksi haastattelutilanteet olivat vieraita ja niiden johtaminen uutta, mikä näkyi ensimmäistä haastattelua tehdessämme. Muihin haastatteluihin verrattuna ensimmäinen oli lyhytkestoisempi ja vastaukset kysymyksiin olivat hiukan suppeampia,

mikä johtui siitä, ettemme osanneet tehdä tarpeeksi tarkentavia kysymyksiä. Tämän vuoksi olisimme voineet harjoitella haastattelutilannetta enemmän tai esittää lisäkysymykset ensimmäiselle haastateltavalle jälkikäteen.

Jouduimme etukäteen tutustumaan hyvin tutkimuksen toteuttamiseen liittyviin vaiheisiin, koska ne olivat meille ennestään melko tuntemattomia. Myös aikataulujen kanssa meillä tuli loppua kohden kiire. Mielestämme opinnäytetyömme laatu ei ole kuitenkaan kärsinyt tästä syystä, vaan olemme onnistuneet löytämään kiireetöntä aikaa tutkimuksen tarkastelulle ja tekstin tuottamiselle. Tutkimuksemme validius eli pätevyys on mielestämme hyvä, sillä olemme ottaneet huomioon mahdollisesti tutkimuksen luotettavuutta heikentävät asiat ja tarkastelleet niitä kriittisesti.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Vanhempien sekä työntekijöiden mielestä Kankaan päiväkodin sisarusryhmä tukee lapsen kehityksen eri osa-alueita. Osa vanhemmista koki, että sisarusten suhde oli ollut ennen ryhmään siirtymistä hyvä ja säilynyt ennallaan ryhmässä olon myötä. Osa taas koki, että sisarusten välinen suhde oli tullut läheisemmäksi. Sisarusryhmässä olevien sisarusten koettiin jopa tulleen keskenään ”tiiviimmäksi paketiksi” verrattuna perheen muihin lapsiin. Vanhemmat ja työntekijät kokivat sisarusryhmän erittäin positiivisena ja löysivät siitä useita etuja. Keräämämme aineisto opinnäytetyön teoriaosuuteen tukee hyvin vanhempien ja työntekijöiden haastatteluiden vastauksia.

Sekä vanhempien että työntekijöiden haastatteluissa nousi esille vanhempien toive siitä, että sisarukset saavat olla samassa päiväkodissa ja erityisesti samassa ryhmässä. Tämä kertoo osaltaan siitä, miten merkitykselliseksi vanhemmat kokivat lastensa sisarussuhteen. Kaikilla haastattelemissamme vanhemmilla yksi tärkeimmistä syistä hakea lapsille hoitopaikkaa Kankaan päiväkodista, oli juuri sisarusryhmä. Lähes kaikki haastateltavamme olivat saaneet kuulla sisarusryhmästä ystäviltaan ja tuttaviltaan, jotka olivat suositelleet paikkaa.

Sisarukset on saanu elää sitä yhteistä päivähoidon todellisuutta, sitä päiväkotiarkea yhdessä toinen toistaan tukien ja et jotenkin ne ei oo ollu niiku erilliset ”minä oon ollu siellä” ja ”sinä oot ollu täällä”, vaan heillä on ollu se yhteinen arki, todellisuus, joka on sitten välittynyt siihen meidän koko perheeseen ja sitä on voitu käyvä niiku läpi siinä, sitä yhteistä todellisuutta... Ehkä vois sanna, et tää on ollu niiku toinen koti, et semmonen kodinomasuus ja se, että kun perheessäkin on eri-ikäisiä lapsia, niin on päivähoitossakin niiku sekin ehkä osaltaan luo sitä kodinomasuutta.

Tutkimuksessamme lasten vanhemmat ja päiväkodin työntekijät nostivat esille useita piirteitä, jotka he kokivat sisarusryhmän eduksi. Vanhempien mielestä lapset oppivat toimimaan eri-ikäisten lasten kanssa ja huomioimaan heitä sisarusryhmän ansiosta paremmin. Niin perheessä kuin sisarusryhmässä, lapsi joutuu huomioimaan myös muut ihmiset ja heidän tarpeensa, joten lapsi ei voi aina ajatella vain omaa etuaan. Yleisesti ottaen lasten sosiaaliset, emotionaaliset sekä kognitiiviset taidot olivat vanhempien ja työntekijöiden mielestä kehittyneet sisarusryhmässä olon ansiosta.

Vanhempien ja työntekijöiden mukaan mallioppimisen avulla erityisesti pienten lasten kehitys ja oppiminen on nopeampaa kuin mitä se olisi ilman isompien lasten mallia. He myös kokivat, että samassa ryhmässä oleva sisarus tuo lapselle turvallisuuden tunnetta. Esimerkiksi hoidon alussa vanhemmat näkivät erittäin tärkeäksi vanhemman sisaruksen tuoman tuen pienemmälle sisarukselle ja työntekijöiden havainnot tukivat tätä näkemystä. Työntekijöiden haastattelussa nousi esille, että myös pienempi sisarus tuo turvallisuuden tunnetta isommalle. Ulkopuoliselle tilanteet voivat päällepäin näyttää siltä, että isompi sisarus huolehtii pienemmästä. Tämä pitää osaltaan paikkansa, mutta samalla isompi sisarus hakee tällaisella käytöksellä turvaa ja läheisyyttä itselleen pienemmältä sisarukselta saadessaan olla tämän lähellä. Lisäksi vanhemmat kokivat, että sisarukset on helpompi jättää hoitoon yhdessä, koska lapsella on tällöin hoidossa jotain ennestään tuttua ja turvallista ja vanhemmalla on tunne, että sisarukset pärjäävät hoidossa yhdessä.

Vanhemmista tuntui hyvältä, että sisarukset saavat olla samassa ryhmässä, sillä tämä on heille luonteva tilanne. Sisaruksilla on yhteinen, jaettu, kokemus hoitopäivästä. Vanhemmat ja työntekijät kuvailivat kasvatuskumppanuuden heidän välillään olevan aitoa ja toimivaa. Tämän mahdollistaa sisarusryhmän myötä perheiden suhteellisen vähäinen lukumäärä, jolloin vuorovaikutussuhteet muodostuvat läheisemmiksi. Työntekijät kokivat tärkeäksi, että heillä on mahdollisuus muokata toimintaa sisarusryhmän ja lapsen tarpeiden mukaisesti. Vanhemmat ja myöskään työntekijät eivät osanneet nimetä sisarusryhmästä varsinaisia haittoja haastattelutilanteissa.

Kaikki vanhemmathan toivois, et heidän lapsilla pysyis hyvät välit ja ois silleen avointa, et oppisivat semmoseen, että myös sillo kun tulee se murkkuikä, niin jos vanhemmille ei voi puhua tai näin, että ois sitte se sisarus kun tietää et se on aina ollu hyvissä ja huonoissa hetkissä niiku mukana, et se ois myös sitte jos tulee jottain semmosia tiukkoja paikkoja omassa elämässä, et se sitten näkys jopa siellä asti.

Oletuksemme mukaisesti vanhemmat ja työntekijät kokivat sisarusryhmän vaikuttavan lasten emotionaaliseen ja sosiaaliseen kehitykseen positiivisesti. Oletuksemme sisarusryhmän vaikutuksesta lasten kognitiiviseen oppimiseen piti osittain paikkansa. Nuoremmilla sisaruksilla sisarusryhmä oli selkeästi edistänyt kehitystä, erityisesti mallioppimilla. Vanhemmat ja työntekijät kokivat kuitenkin myös vanhemmilla sisaruksilla tapahtuneen kehitystä, erityisesti ongelmanratkaisutaidoissa. Lisäksi oletimme, että sisarusryhmässä olon parantaneen ja lähentäneen sisarusten välisiä suhteita.

ta, minkä vanhemmat ja työntekijät myös vahvistivat. Ennako-oletuksemme eivät siis suuresti poikenneet tutkimuksemme tuloksista. Lisäksi tulokset myötäilivät sisarusryhmästä aiemmin tehdyn opinnäytetyön tuloksia. Sisarusryhmälle on lisämessä tarvetta ja tällainen päivähoitomuoto tuntuu olevan suosittu ja haluttu perheiden keskuudessa.

8 POHDINTA

Sisaruuteen kiinnitetään nykyisin entistä enemmän huomioita, mikä on tärkeää varhaiskasvatuksenkin näkökulmasta. Sisaruus on aikaisemmin jäänyt vanhemmuuden varjoon perheen välisiä suhteita tutkittaessa, eikä sisarusten välisille suhteille ole annettu paljonkaan painoarvoa. Tutustuessamme aiheeseen huomasimme, että sisaruutta ja erityisesti sisarusryhmiä on tutkittu varsin vähän ja kirjallisuus on tämän vuoksi suppeaa aiheen tärkeyteen suhteutettuna. Suuri osa sisaruutta käsittelevästä kirjallisuudesta on kirjoitettu haastattelujen pohjalta ja perustuen aikuisten ja erityisesti siskosten välisiin suhteisiin.

Nykyiset tutkimukset sisaruudesta painottuvat pitkälti sisarussuhteisiin aikuisuudessa, jossa sivutaan lapsuutta tutkimalla, millaiset roolit tutkimukseen osallistuneilla sisaruksilla on ollut lapsuudessaan. Veljille ja veljeksille näissä teoksissa ei ole löytynyt juurikaan sijaa. Lisäksi kaksosista on tehty useita tutkimuksia, joilla on onnistuttu selvittämään muun muassa miten suuri vaikutus kasvuympäristöllä ja geeneillä on lapsen kehitykseen. Toivommekin, että jatkossa tutkimuksia tehtäisiin lisää ja sisarussuhteen merkittävyyttä korostettaisiin lasten ja vanhempien kiintymyssuhteen rinnalla. Lisäksi siskosten rinnalle tarkasteluun voitaisiin nostaa veljesten välisten sisarussuhteiden ominaispiirteet.

Koska sisarusryhmiä ei ole tutkittu paljoa ja tämän kaltaista tutkimusta ei ole toteutettu lisälnessä aikaisemmin, opinnäytetyömme tulokset tuovat uutta tietoa lisälmen kaupungille vanhempien ja työntekijöiden kokemuksista sisarusryhmästä. Tuloksia voidaan hyödyntää päiväkodin toimintaa kehitettäessä ja suunniteltaessa päivähoiton järjestämissuotoja tulevaisuudessa. Tuloksissa esiintyvät kokemukset ovat hyvin positiivisia, jonka vuoksi ne tukevat sisarusryhmien muodostamista ja niiden määrän lisäämistä. Tutkimuksella saamme myös siirrettyä tietoa vanhemmilta päiväkodin työntekijöille. Tuloksista näkee, miten tärkeäksi vanhemmat kokevat sisarusryhmän ja mille asioille he antavat erityisesti painoarvoa. Näin työntekijät voivat ottaa huomioon nämä sisarusryhmän tuomat ominaisuudet työssään paremmin ja kehittää työtään entisestään. Lisäksi he voivat ottaa huomioon nämä erityispiirteet päiväkodin omassa varhaiskasvatussuunnitelmassa.

Kaikki haastatteluihin osallistuneet vanhemmat olivat äitejä. Tämä ei ollut tietoinen valinta, vaan äidit tuntuivat hakeutuvan aktiivisemmin haastateltaviksi. Pohdimme, miten haastateltavien sukupuoli mahdollisesti vaikutti saamiimme vastauksiin. Olisi-

vatko tulokset olleet erilaisia, jos olisimme haastatelleet pelkästään isiä, tai perheen molemmat vanhemmat olisivat osallistuneet haastatteluun? Tarkastelevatko äidit lapsiaan erilaisesta näkökulmasta kuin isät? Tämän vuoksi jatkossa voisi tehdä tutkimuksen, jossa isien ääni pääsisi paremmin kuuluville.

Tulevaisuudessa sisarusryhmiä voitaisiin tutkia enemmän ja vertaillen. Tutkimuksen alun jälkeen lisälmen kaupungissa on aloittanut toinenkin sisarusryhmä ja kolmas on suunnitteilla. Tällöin olisi mahdollista toteuttaa samankaltainen tutkimus, jolloin saataisiin parempi kokonaiskuva lasten vanhempien kokemuksista sisarusryhmistä. Näin olisi mahdollisuus myös vertailla tuloksia keskenään. Lisäksi ryhmien välisiä toimintatapoja ja työmenetelmiä voitaisiin tutkia ja siirtää niin sanotut ”hyvät käytännöt” eteenpäin toisten käytettäväksi. Sisarusryhmiä voitaisiin verrata myös niin sanottuihin tavallisiin päiväkotiryhmiin, jotta saataisiin tarkempi näkemys siitä, mikä on sisarusryhmän ja mikä yleisesti päiväkotiympäristön vaikutus lapsen kehitykseen.

Opinnäytetyöllemme voisi tehdä jatkotutkimuksen, jossa keskityttäisiin lasten näkökulmaan sisarusryhmästä. Lasten kokemuksia on aina haasteellisempi tutkia, koska heidän kykynsä tuoda esiin omia mielipiteitään ja näkemyksiään on sidonnainen lapsen kehitystasoon. Tämän vuoksi haastattelujen lisäksi havainnointi olisi hyvä tiedonkeruumenetelmä. Sisaruutta voitaisiin tutkia yleisesti myös muualla kuin päivähoitossa. Syntymäjärjestyksen mukana tuomia sisarusten välisiä rooleja on tutkittu jonkin verran, mutta aiheesta löytyisi vielä mielenkiintoista tutkittavaa, esimerkiksi keskimäisen lapsen roolista ja sisarussuhteista.

Tekemämme havainnot opinnäytetyön prosessin aikana antavat kuvaa siitä, miten sisarettomuus vaikuttaa lapsen vuorovaikutustaitoihin. Päiväkoti- ja kouluarjessa sisarettomuus näkyy varsinkin lapsen kyvyssä puolustaa itseään ja kestää vastoinkäymisiä. Esimerkiksi, jos toinen lapsi nimittelee lasta, jolla ei ole sisaruksia, hän voi ottaa asian raskaammin kuin lapsi, jolla on sisaruksia. Lapsi ei ole voinut harjoittaa näitä taitoja kotona sisarusten kanssa, jonka vuoksi hän voi pahoittaa herkemmin mielensä ja jäädä alakynteeseen ristiriitatilanteissa. Koemme, että sisarusryhmästä on hyötyä myös perheen ainoille lapsille, sillä he pystyvät tarkkailemaan ryhmässä olevien sisarusten välistä vuorovaikutusta ja osallistumaan näihin sosiaalisiin tilanteisiin myös itse.

Toisaalta on olemassa paljon oletuksia siitä, miten sisaruuden pitäisi vaikuttaa lapsen elämään ja siihen, millainen aikuinen hänestä kasvaa. Esimerkiksi ajatellaan, että

sisaruslauman keskellä kasvanut lapsi osaa ottaa toiset ihmiset paremmin huomioon ja on epäitsekäämpi kuin perheen ainut lapsi. Jokainen ihminen on kuitenkin yksilö ja kaikki perheet ovat ainutlaatuisia, eikä sisarusten määrä välttämättä kerro siitä, minkä tasoiset lapsen vuorovaikutustaidot ovat. Sisarusten syntymäjärjestyskään ei aina määrittele sitä, millaisia ominaisuuksia lapsi omaksuu itselleen. Kuopus voi olla yhtä vastuuntuntoinen kuin esikoinen tai keskimäinen lapsi voi saada enemmän huomiota kuin nuorimmainen. Vaikka stereotypiat osuvat usein oikeaan, ei ihmisnäkemystä voi pohjata näiden varaan, vaan on tarkasteltava jokaista omana yksilönään.

Sisarusryhmästä tuntuu olevan monenlaisia käsityksiä ja oletuksia. Tutkimuksen alkuvaiheessa oma käsityksemme sisarusryhmästä oli hatara ja perustui vain mielikuville. Ihmiset, joilla on kokemusta sisarusryhmästä, suhtautuvat usein ryhmään hyvin positiivisesti. Sen sijaan henkilöt, joilla ei ole kokemusta, saattavat olla hyvin skeptisiä ja varovaisia miettiessään hoitopaikkaa lapsillensa. Sisarusryhmiä on monenlaisia. Sisarusryhmässä hoitoa järjestettäessä, on otettava huomioon sen tuomat erityispiirteet. Kun lapsia on monen ikäisiä, on kiinnitettävä huomiota hoitajien määrään suhteutettuna lasten ikin, jotta pystytään huolehtimaan riittävän hyvin niin ryhmän pienemmistä kuin esikouluikäisistäkin. Yhteistä ja ikäryhmien omaa toimintaa on järjestettävä niin, että se vastaa lasten tarpeisiin. Lapsen iän lisäksi on otettava huomioon lapsen taidot ja kehitystaso, joka osaltaan määrittelee sitä, missä pienryhmässä lapsi toimii. Koemme, että toimeksiantajallamme, Kankaan päiväkodilla, nämä asiat on otettu huomioon toiminnassa, mikä näkyi myös vanhempien vastauksissa.

Opinnäytetyö on opettanut erityisesti prosessityöskentelytaitoja sekä pitkäjänteisyyttä. Olemme syventäneet käytännön tietojamme tutkimuksen kulusta ja sen vaiheista. Lisäksi prosessin aikana käsityksemme sisaruuden merkityksestä on kasvanut. Sisaruutta on alkanut pohtia uusista näkökulmista ja erityisesti varhaiskasvatuksen osalta. Työn aikana saamamme tieto on vaikuttanut siihen, miten havainnoimme ympäristöä ja sisaruuden ilmenemistä. Esimerkiksi sisaruspareja tarkastellessa kiinnittää enemmän huomiota heidän keskinäiseen vuorovaikutukseensa ja suhteeseensa. Näihin asioihin ei yleensä kiinnitetä huomiota, vaikka näin pitäisi olla. Kukaan ei tunne lähtökohtiasi paremmin kuin oma sisarus. Parhaimmillaan sisaruus onkin voimavara, joka kantaa läpi koko elämän.

LÄHTEET

Apter, T. 2007. *Sisarsolmu*. Helsinki: Kustannus Oy Arkki.

Bandura, A. 1997. Sosiaalis-kognitiivinen teoria. Teoksessa Vasta, R. (toim.). *Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä*. Kuopio: Kustannusosakeyhtiö Puijo, 13–74.

Bank, S.P. & Kahn, M.D. 1997. *The Sibling Bond*. New York: Basic Books.

Dunn, J. 1986. *Syskonskap*. Värnamo: Fälths Tryckeri.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 1991. *Teemahaastattelu*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. *Tutkimushaastattelu – teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. *Tutki ja kirjoita*. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Höglander-Tamminen, N. 2001. Vanhempien rooli sisarussuhteen kehityksessä. *Perheterapia* 2/2001. Suomen mielenterveysseura Oy.

Kankaan päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma. 2009.

Haastattelu. Puurtinen, J., !!!!!!!

Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.). 2001. *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia*. Juva: PS-kustannus.

Kaulio, P. 2008. *Sisaruus opettaa oman arvon*. Suhdesoppa [viitattu 12.10.2011]. Saatavissa: <http://www.suhdesoppa.fi/lapset-perhe/sisaruus-opettaa-oman-arvon/>

Laitinen, R. 2000. Itsearviointi: Arviointitekniikoista oppimiseen? Teoksessa Laitinen, R. (toim.). *Arviointien arkea ja peruskysymyksiä*. Helsinki: Hakapaino Oy, 22–38

Luttinen, H. 2006. *Miten vuorovaikutusleikki tukee lapsen sosiaalisia taitoja vuoropäiväkodissa?* Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto [viitattu 18.10.2011]. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/7793/URN_NBN_fi_jyu-2006553.pdf?sequence=1

Lähikehityksen vyöhykkeen historiaa. 2003 [viitattu 18.10.2011]. Saatavissa: <http://www.tutkiva.edu.hel.fi/lahikeh.html>

Mannerheimin lastensuojeluliiton hyvinvointiohjelma. 2008. [viitattu 17.1.2011]. Saatavissa: http://www.mll.fi/ajankohtaista/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=4221713

Mäntymaa, M., Luoma, I., Puura, K. & Tamminen, T. 2003. *Tunteet, varhainen vuorovaikutus ja aivojen toiminnallinen kehitys.* [verkkolehti]. Duodecim [viitattu 1.2.2011]. Saatavissa:

http://www.duodecimlehti.fi/web/guest/etusivu?p_p_id=dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku&p_p_action=1&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-1&p_p_col_count=1&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_spage=%2Fportlet_action%2Fdlehtihakuartikkeli%2Fviewarticle%2Faction&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_tunnus=duo93467&dlehtihaku_view_article_WAR_dlehtihaku_p_auth=#s3

Nurmi, J.-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2010. *Ihmisen psykologinen kehitys.* Helsinki: WSOYpro Oy.

Ollonqvist, T. & Saranpää, P. 2001. Sisarukset ja sisarusten asema perheessä. *Perheterapia* 2/2001. Suomen mielenterveysseura Oy.

Oppimisenäkemykset. Oulun ammattikorkeakoulu. Oppimateriaalit [viitattu 1.2.2011]. Saatavissa:

<http://www.oamk.fi/amok/oppimat/LO/Oppimisenakemys/html/kognitiivinen.html>

Parker, J. & Stimpson, J. 2002. *Sisarussuhteet – kilpailua ja rakkautta.* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Puurtinen, J., Rissanen, M. & Saarinen, R. 2011. Haastattelu

Pylkkä, O. *Oppimiskäsitykset*. Jyväskylän ammattikorkeakoulu [viitattu 28.1.2011].

Saatavissa:

<http://oppimateriaalit.jamk.fi/oppimiskasitykset/oppimiskasitykset/kognitiivinen-oppimiskasitys/>

Ruuska, S. 1998. *Keskimmäisen lapsen sisarussuhteet*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto [viitattu 12.10.2011]. Saatavissa:

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/8872/744.pdf?sequence=1>

Saamiaho, R. 2005. *Lapsen kognitiivinen kehitys*. Internetix opinnot [viitattu 1.11.2011]. Saatavissa:

http://opinnot.internetix.fi/fi/materiaalit/ps/ps2/3_kehitys_ikakausittain/02_lapsenkognitiivinenkehitys?C:D=gjsZ.eyaU&m:selres=gjsZ.eyaU

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. *KvaliMOTV – Mitä laadullinen tutkimus on: lyhyt oppimäärä*. [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokanto [viitattu 5.12.2011]. Saatavissa:

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L1_2.html

Schönbeck, E. 2009. *Vanhin, nuorin vai katraan keskeltä: miten paikka sisarussarjassa vaikuttaa elämääsi?* Helsinki: Kirjapaja.

Tilastokeskus. Iisalmi – Idensalmi. [viitattu 21.10.2011]. Saatavissa:

<http://www.stat.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/140.html>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. &. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Valtiovarainministeriö. *Sosiaali- ja terveydenhuollon laskennalliset kustannukset*.

2011. Sivulla Vuoden 2011 valtionosuuslaskelmat [viitattu 16.11] Saatavissa:

http://www.vm.fi/vm/fi/04_julkaisut_ja_asiakirjat/03_muut_asiakirjat/20110920Vuoden/name.jsp

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Helsinki: Stakes. Saatavissa:

<http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066>

Whitney, B. 1999. *Oh, Brother – Oh, Sister! A sister's guide to getting along*. Middleton: Pleasant Company Publications.

Iisalmen kaupunki
Sivistyspalvelukeskus

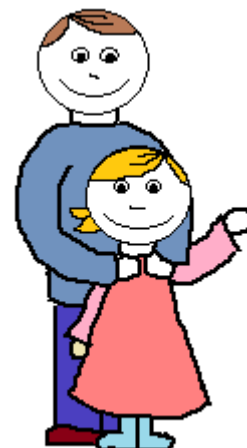
Viranhaltijapäätös

Päätöspvm.
1.4.2011

Viranhaltija	päivähoidon johtaja	Pykälä	14/2011
Palveluyksikkö	Lasten päivähoito	Dnro	0/0
Toimielin	Koulutuslautakunta	Päätösluokka	0005
Asiaotsikko	Tutkimuslupa-anomus		
Päätösteksti (sis. mahdollisen valmistelijan esityksen)	Sosionomiopiskelijat Tiina Halonen ja Laura Pulkka anovat tutkimuslupaa opinnäytetyölleen, jossa tutkitaan sisarusryhmän vaikutuksia lasten ja vanhempien välisiin suhteisiin vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden mielestä. Tutkimuskohteena on Kankaan päiväkotia. Tutkimus toteutetaan teemahaastatteluna henkilöstölle ja vanhemmille.		
Päätös	Myönnän em. tutkimusluvan sillä edellytyksellä, että salassapitosäännökset toteutuvat ja yksi kappale opinnäytetyötä toimitetaan Iisalmen kaupungille veloituksetta.		
Peruste	Hallintosääntö		
Nähtävilläolo			
Muutoksenhaku	Oikaisuvaatimusohjeet		
Tiedoksi			
Tiedoksi ltk	Koulutuslautakunta		
Saaja	Tiina Halonen ja Laura Pulkka		
Valmistelija ja yhteystiedot			
Allekirjoitus ja Nimenselvennys	 Sinikka Hyvärinen päivähoiton johtaja		

HYVÄT VANHEMMAT

Olemme kaksi sosionomiopiskelijaa Savonia – ammattikorkeakoulusta, Iisalmesta. Teemme opinnäytetyötä Kankaan päiväkodille, jonka aiheena on sisarusryhmä. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten vanhemmat ja päiväkodin työntekijät kokevat sisarusryhmän toiminnan ja sen vaikutukset sisarusten välisiin suhteisiin. Teemoina ovat muun muassa lapsen sosiaalinen- ja tunne-elämän kehitys sekä lapsen oppiminen ja ongelmanratkaisutaidot.

Tutkimuksen toteutamme haastatteluina. Toivoisimmekin teiltä yhteistyötä tutkimuksessamme ja osallistumaan haastatteluun. Haastattelu voidaan toteuttaa Kankaan päiväkodilla tai muussa haluamassanne paikassa. Haastattelut nauhoitetaan ja tutkimuksen jälkeen nauhat hävitetään asianmukaisesti. Kaikki haastatteluissa kerätty tieto on luottamuksellista, eikä niitä käytetä kuin tähän kyseiseen tutkimukseen. Aikaa haastatteluun on hyvä varata noin tunti.

Valmiin opinnäytetyön luovutamme Kankaan päiväkodille sekä Iisalmen kaupungille. Vastausten avulla päiväkotit voi kehittää omaa toimintaansa. Lisäksi kaupungille saadaan tietoa siitä, miten te vanhemmat koette sisarusryhmän toiminnan ja olisiko tällaisille ryhmille enemmän tarvetta.

Haastattelut pyrimme toteuttamaan viikoilla 16 ja 17. Jos kalenterinne näyttää tällöin liian täydeltä, olemme valmiita toteuttamaan haastattelun myös muuna sovittuna ajankohtana. Kirjeen mukana tulevan ilmoituslomakkeen avulla voitte ilmoittaa meille teille sopivasta ajankohdasta.

Aurinkoista kevättä!

Tiina Halonen
sosionomiopiskelija

Tiina.n.Halonen@peda.savonia.fi

Laura Pulkka
sosionomiopiskelija

Laura.A.Pulkka@peda.savonia.fi

TEEMAHAASTATTELURUNKO, vanhemmat

Taustatiedot

- Vastaajan suhde sisaruspariin
- Sisarusten iät ja sukupuolet
- Perhetausta (ydinperhe, uusperhe, yksinhuoltaja)

Sisarusryhmä

- Tieto Kankaan päiväkodin sisarusryhmästä
- Miksi juuri Kankaan päiväkotii, miksi sisarusryhmä
- Odotukset sisarusryhmästä ennen kuin lapset aloittivat ryhmässä
- Sisarusryhmän hyvät/huonot puolet
- Sisarusryhmän toiminnan kehittäminen

Sisaruus

- Sisarusten välinen suhde toisiinsa ennen ryhmään siirtymistä
- Muutokset sisarusten välisessä suhteessa sisarusryhmässä olon myötä

Sosiaalinen kehitys

- Sisarusryhmän vaikutukset lapsen sosiaaliseen kehitykseen (ennen ryhmään siirtymistä ja nykytilanne)
 - o vuorovaikutustaidot
 - o kyky tehdä kompromisseja (esim. vuorottelu, jakaminen)
 - o kyky ennakoida/arvioida omaa toimintaansa
 - o kielellinen ilmaisu

Emotionaalinen kehitys

- Sisarusryhmän vaikutukset lapsen tunne-elämän kehitykseen (ennen ryhmään siirtymistä ja nykytilanne)
 - o erilaisten tunteiden kokeminen
 - o tunteiden ilmaisutaito
 - o tunteiden säätelytaito
 - o omien ja toisten ihmisten tunteiden tunnistaminen

Kognitiivinen oppiminen

- Sisarusryhmän vaikutukset lapsen kykyyn käsitellä tietoa, oppia, havainnoida, ajatella (ennen ryhmään siirtymistä ja nykytilanne)
 - o kyky ratkaista ongelmia/ristiriitoja
 - o kyky pohtia/vertailla erilaisia vaihtoehtoja
 - o rooli sisarusten välisessä oppimistilanteessa ("opettaja"/"oppilas")

TEEMAHAASTATTELURUNKO, työntekijät

Taustatiedot

- Vastaajien ammattinimikkeet
- Vastaajien määrä

Sisarusryhmä

- Odotukset sisarusryhmästä ennen työskentelyä
- Sisarusryhmän hyvät/huonot puolet verrattuna ns. ”tavallisiin” päiväkotiryhmiin (ikäjaottelu)
- Sisarusryhmän toiminnan kehittäminen

Sisaruus

- Muutokset sisarusten välisessä suhteessa (alku-/nykytilanne)
- Lapsien välisen sisarussuhteen tukeminen

Sosiaalinen kehitys

- Sisarusryhmän vaikutukset lapsen sosiaaliseen kehitykseen
 - o vuorovaikutustaidot
 - o kyky tehdä kompromisseja (esim. vuorottelu, jakaminen)
 - o kyky ennakoida/arvioida omaa toimintaansa
 - o kielellinen ilmaisu

Emotionaalinen kehitys

- Sisarusryhmän vaikutukset lapsen tunne-elämän kehitykseen
 - o erilaisten tunteiden kokeminen
 - o tunteiden ilmaisutaito
 - o tunteiden säätelytaito
 - o omien ja toisten ihmisten tunteiden tunnistamine

Kognitiivinen oppiminen

- Sisarusryhmän vaikutukset lapsen kognitiiviseen oppimiseen
 - o kyky ratkaista ongelmia/ristiriitoja
 - o kyky pohtia/vertailla erilaisia vaihtoehtoja
 - o rooli sisarusten välisessä oppimistilanteessa (”opettaja”/”oppilas”)